Jaargang 114. Woensdag, 12 December 1855. No. 149.

GRONINGER COURANT.

ALGEMEEN DAGBLAD

voor de Stad en Provincie Groningen.

Bij deze Courant wordt verzonden: *Bijblad* no. 21, inhoudende: *Kort Verslag van de handelingen van den Gemeenteraad van Groningen en der Staten Generaal.*

Gemaalbelasting.

Tijdelijke opslag van Meel in Entrepot en andere Bergplaatsen.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS van *Groningen* maken aan de belanghebbenden bekend, dat bij het Ontwerp van Wet *houdende bepalingen omtrent den tijdelijken opslag van Meel in Entrepôt en andere Bergplaatsen*, dat thans bij de Eerste Kamer der Staten Generaal in behandeling is, in art. 1 is bepaald:

dat van het hier te lande gemalen Meel, dat na den 14den tot en met den 31sten December 1855 op den voet dier Wet wordt opgeslagen in publiek Entrepot, of daar waar zulke Entrepots niet aanwezig zijn, in Bergplaatsen welke daartoe op verzoek der belanghebbenden door de Gemeentebesturen beschikbaar worden gesteld, — teruggave verleend wordt van den Rijks-Accijns en van de Gemeente-Opcenten, die deswege mogten zijn geheven.

Deze bepaling is gegrond op de overweging, dat het wenschelijk is dat de Ingezetenen dadelijk met den 1sten Januarij 1856 het voordeel kunnen genieten van de opheffing der Belasting op het Gemaal, en strekt ten einde de belanghebbenden in de gelegenheid te stellen zich den noodigen voorraad van Meel aan te schaffen tegen het begin van het jaar 1856, zonder daardoor aan de Belasting onderworpen te zijn.

Voorts zijn in het Ontwerp onder anderen opgenomen de volgende bepalingen:

dat geen uitslag van het op den voet der Wet opgeslagen Meel wordt toegelaten dan na den 31sten December 1855 en op vertoon en met intrekking van het bewijs van inslag, dat bij den opslag van het Meel in de Bergplaats tegen afgifte van de Accijnskwitantie zal zijn uitgereikt;

dat, op eene boete van twee Gulden per pond van de geheele partij, geen Meel in de bedoelde Bergplaatsen wordt toegelaten dan van onvermengde Tarwe, Rogge, Spelt, Mais of Egyptische Rogge, hetwelk, voorzien van eene kwitantie van betaalden Accijns, in geene mindere hoeveelheid dan van vijftig ponden, hetzij van Tarwe, van Spelt of van Rogge, regtstreeks van den Molen wordt aangevoerd.

Van de PLAATSELIJKE BELASTING, reeds betaald voor de Tarwe of Rogge die op de Molens in deze Gemeente op den avond van den 31sten December 1855 aanwezig is, zal volgens het Raadsbesluit van den 24sten Augustus 1855, no. 3, restitutie worden verleend. Zoodanige bepaling is ten aanzien der Rijksbelasting in het aangehaald Wets-Ontwerp niet opgenomen.

Naar aanleiding van de bovenstaande bepalingen, worden de belanghebbende Ingezetenen, die van eene Bergplaats tot tijdelijken opslag van Meel wenschen gebruik te maken, uitgenoodigd, om daarvan kennis te geven ter SECRETARIJ, uiterlijk op VRIJDAG den 14den dezer maand, des voormiddags te 12 uur.

GRONINGEN, 11 December 1855.

Burgemeester en Wethouders: J. SLOT.
De Secretaris: HORA SICCAMA.

Aangifte voor de Weekmarkt.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Gemeente *Groningen* verwittigen diegenen, die voor de **eerste helft** van het jaar **1856** op de **WEEKMARKT** alhier eene **plaats** verlangen voor eene HOUTEN of LINNEN KRAAM, een' OVERDEKTEN of ONOVERDEKTEN STAL, of op den OPEN GROND, dat zij, overeenkomstig art. 391 van het Reglement van Politie, verpligt zijn, **vóór den laatsten Maandag in de maand December van dit jaar**, zich daartoe ter SECRETARIJ dezer Gemeente aan te geven; zullende de LOTING op laatstgemelden dag, **des morgens te 9½ uur**, in een der VERTREKKEN van het RAADHUIS plaats hebben.

Voorts wordt bij deze herinnerd, dat de GOEDEREN niet anders dan op de voor dezelve bestemde plaatsen mogen geplaatst worden, en wel in het bijzonder, dat die voor de PUBLIEKE UITMIJNINGEN, bedoeld bij art. 396 van voormeld Reglement, aan de **Noordzijde** van de Groote Markt geplaatst moeten worden, en daar ter plaatse geene MEUBELEN of andere GOEDEREN ter **onderhandschen verkoop** mogen worden aangeboden.

GRONINGEN, 7 December 1855.

Burgemeester en Wethouders: J. SLOT.
De Secretaris: HORA SICCAMA.

NIEUWSTIJDINGEN.

RUSLAND. — TURKIJE.

Uit de Krim loopen de berigten tot den 25sten November. Zij melden geen ander nieuws, dan dat de vorst was ingetreden.

De *Times* rigt thans, in eene beschouwing van den loop des oorlogs in de Krim, hare berispingen regtstreeks tegen den Franschen opperbevelhebber. Dat blad koesterde lang de hoop dat de inneming van Sebastopol door de vermeestering van de Krim of althans van een gedeelte derzelve, zou gevolgd worden; doch sedert dat wapenfeit zijn nagenoeg drie maanden verloopen, die zich door eene voor operatiën te velde ongemeen gunstige weêrsgesteldheid onderscheidden; en evenwel zijn de Russen en de geallieërden thans nog in dezelfde positie als den dag na de inneming der Malakofschans; Sebastopol is aan de Russen ontweldigd, maar ook voor de geallieërden verloren; en het Russische leger heeft tijd gehad om weder moed te scheppen. De *Times* zegt dat de Engelsche opperbevelhebber niet veel invloed op dien loop der krijgszaken kan gehad hebben, en wijt de teleurstelling harer hoop alzoo geheel aan den maarschalk *Pélissier*.

De *Globe* verklaart dit oordeel over den Franschen bevelhebber onregtvaardig. De geallieërden hebben ook na de vermeestering van Sebastopol alles gedaan, wat zij in den tegenwoordigen toestand en in het tegenwoordige jaargetijde, konden verrigten, en zoo er eenige grond van berisping mogt zijn, dan zouden *al* de bevelhebbers der geallieërden, en geenszins alleen de Fransche, daarin moeten deelen.

Men ontvangt thans uitvoerige berigten omtrent den ongelukkigen toestand, waarin het verlies van Kertsch en de verwoesting der graan-depôts aan de zee van Azoff, de zuidelijke provinciën van Rusland gestort hebben. Om thans levensmiddelen naar de Krim te verzenden, zijn de Russen genoodzaakt hunne konvooijen een' omweg langs de oevers van de zee van Azoff te laten maken. De afstanden en moeijelijkheden zijn onberekenbaar. Zoo de invallende winter niet strenger is dan de vorige, zal een groot gedeelte der wegen onbruikbaar zijn, en zelfs onderstellende, dat het weder aan de verwachting voldoet, zal het toch steeds ondoenlijk blijven eene geregelde dienst tusschen deze punten daar te stellen. De berigtgever voegt er bij, dat het verbod van uitvoer der granen de landbouwende klasse aan groote ellende prijs geeft. Om het verlies, door een gedeelte der natie ondergaan, wel te schatten, is het genoeg te weten, dat er in den tijd der verzendingen dagelijks gemiddeld 2500 graanwagens te Odessa aankwamen.

Het lot van Kars blijft ongerustheid inboezemen, en men vreest dat het gerucht, volgens hetwelk de bedreigde stad zich zou hebben overgegeven, verwezenlijkt zal worden. Intusschen hield de stad, volgens het laatste berigt van den 3den November, zich nog staande, en het garnizoen heeft op dien datum zelfs met goed gevolg een' aanval des vijands tegen het dorpje, aan den voet van het fort Thamas-Tabié gelegen, afgeslagen, welke door generaal *Muravieff* in persoon werd aangevoerd. De Russen schoten bij hunnen aftogt het dorp in brand, na 30 dooden en 50 gekwetsten op het slagveld achtergelaten te hebben.

Volgens een brief uit Bucharest, zouden de Oostenrijksche soldaten in de Vorstendommen vele buitensporigheden bedrijven en aldaar geheel en al den meester spelen. De brief deelt onderscheidene bijzonderheden betreffende het ergerlijk gedrag dezer Oostenrijksche soldaten mede. Men voorziet daarvan nog moeijelijkheden met de Westersche mogendheden en de Porte.

Reizigers, die van Nikolaïeff terugkeerden, zeggen, dat die stad bijna niet meer is te erkennen. De eigenlijke vestingwerken beginnen op 5 wersten van de stad bij den zamenloop van den Ingul in den Bug. Drie reijen fortificatiën verdedigen den toegang. Meer dan 400 kanonnen van onderscheiden kaliber beschermen de stad van alle zijden. Geheele straten van kleine gebouwen werden omvergeworpen en in de plaats ontzaggelijke kazernen en hospitalen alsook bomvrije magazijnen opgerigt.

Uit Petersburg wordt langs telegrafischen weg berigt, dat in eene bij den grootvorst *Nikolaas* plaats gehad hebbende vergadering, welke ook door de generaals *Dehn*, *Todtleben* en *Melnikoff* werd bijgewoond, het plan tot bevestiging van Petersburg rijpelijk in overweging is genomen.

— Ofschoon nog geene bepaalde feiten bekend zijn, die ons den vrede een' stap nader kunnen brengen, blijft de stemming vredelievend. Het is reeds veel, dat de geruchten van vredesonderhandelingen zoo langen tijd blijven aanhouden, daar dit getuigt van den wensch, die allerwege zich doet openbaren. Intusschen valt het niet gemakkelijk uit die verschillende geruchten zich een juist denkbeeld van den waren staat van zaken te vormen.

Over het algemeen kan men zeggen, dat terwijl de Engelsche dagbladen den vrede op dit oogenblik nog steeds als eene onmogelijkheid beschouwen, zoolang Rusland ook niet bewilligt in het betalen der oorlogskosten, de Fransche pers een' geheel anderen toon aanslaat en ons bijna wil doen gelooven, dat de vrede nabij is.

Zoo waarschuwt de *Times* heden zijne lezers om toch vooral voorzigtig te zijn in het geloof hechten aan de vredesgeruchten, hoezeer hij erkent dat die geruchten zekerlijk *eenigen* grond hebben. De beste verwachting op vrede zou men kunnen hebben als Rusland zelf weder voorslagen deed. Nu kan Oostenrijk wel veel toezeggen, en op die toezeggingen kunnen wel de fondsen rijzen, maar Oostenrijk heeft reeds in het vorige jaar een verdrag gesloten, dat tot niets heeft geleid en waarvan het de strekking geheel verloochent, zoodat men ook nu niet te veel moet wachten van Oostenrijk, hoe schoon zijne beloften ook schijnen. Gelukkig, zegt dat blad, zijn Engelands bronnen uitgebreid genoeg, om naar geene bondgenooten te behoeven uit te zien. Engeland is (en uit deze woorden zou men moeten opmaken dat dat land nog geen vrede wenscht) zeker een groot rijk, zonder de pretentie te hebben, eene groote militaire magt te zijn; maar het heeft hulpbronnen, die juist krachtig beginnen te vloeijen, als die van anderen uitgeput raken. Daar het zijne kracht niet verspilt, om in tijd van vrede groote legers op de been te houden, die dan den schijn hebben voor de verdediging des lands te strekken, terwijl zij eigenlijk slechts dienen om de vrijheid te onderdrukken, begint Engeland den oorlog steeds met nadeelen, daar het niet zoo plotseling legers kan scheppen, die zijnen onverwinlijken moed waardig kunnen vertegenwoordigen. Maar als de groote mogendheden die altijd exercitiën houden, den last van den oorlog beginnen te gevoelen, begint Engeland zich eerst krachtig te toonen, en daar volgt uit, dat als het eene dier mogendheden is, die steeds is begonnen met de meeste nederlagen, het altijd ook geëindigd is met den meesten roem. — Daarom kan Engeland te eerder vertrouwen op de reeds behaalde voordeelen, en op de kracht die het hoe langer zoo meer zal kunnen ontwikkelen. Daarom kan het geduldig er op wachten dat de Duitsche politiek zich ontsluijere; want het is gereed voor den vrede en vol vertrouwen op den uitslag van den oorlog.

Ook de *Globe* behelst een artikel hetwelk weinig vooruitzigt op spoedig herstel des vredes geeft: erkennende dat Oostenrijk daarvoor werkzaam is, zegt het dat nog geen regtstreeksch voorstel van Rusland is ontvangen; dat de geallieërde mogendheden geene bemiddeling of zijdelingsche aanbiedingen willen aannemen, en zich ook niet langer tevreden kunnen stellen met de bewilligingen waarmede zij vóór de inneming van Sebastopol voldaan zouden geweest zijn; dat zij alzoo de aanstalten tot krachtige doorzetting des oorlogs geen oogenblik zullen staken.

Als het voornaamste struikelblok intusschen voor het herstel van den vrede, werd lord *Palmerston* beschouwd; teregt of ten onregte dit laten wij daar, maar is die meening juist, dan zal men met blijdschap vernemen, dat, volgens verzekering van de *Press*, lord *Palmerston* de voorstellen van Oostenrijk, welke eerst aan deze mogendheid door Rusland gedaan werden en naar Keizer *Napoleon* verwezen werden, heeft goedgekeurd. Het blad voegt er bij, dat er regtstreeksche onderhandelingen tusschen Oostenrijk en Rusland zijn aangeknoopt.

En wat nu de Fransche dagbladen aangaat, willen wij alleen aanhalen een artikel in den *Constitutionnel*, waarin betoogd wordt, dat het in het welbegrepen belang van Rusland is den vrede aan te nemen; aan het slot van welk artikel men het volgende leest: »Wij zien niet in, welke vernedering er voor een volk in gelegen is voor de meerderheid te wijken en ontwerpen te laten varen, van welke geheel Europa verklaart dat het de volvoering daarvan niet zal gedoogen. Wat de militaire eer betreft, ze is ongeschonden; het heeft de Russische legers aan niets ontbroken dan aan een goed geluk. Het beleg van Sebastopol zal gedenkwaardig blijven in de geschiedenis door de hardnekkigheid van den aanval, en, om slechts van het laatste wapenfeit te spreken, de bulletins van den overwinnaar hebben betuigd dat, toen Kinburn zich overgaf, daar geen enkel kanon meer overig bleef geschikt om te vuren. Rusland zal dus zijne dappere soldaten die beleediging niet aandoen van te zeggen dat, wanneer het den krijg voortzet, zulks geschiedt om de eer van het vaandel te redden. Rusland kan derhalve thans onderhandelen zonder zich te vernederen; en wanneer hartstogt en fanatismus door hunne raadgevingen de stem der rede niet smooren, zal het begrijpen dat hoe eerder het zal onderhandelen, het des te meer zal behouden van zijn' roem voor het tegenwoordige en van zijn' invloed voor de toekomst."

Als men alles, wat er wordt verzekerd en voorspelt, bijeentrekt, dan moet men nog wel altijd twijfelen, doch men mag toch meer hoop dan ooit koesteren op eene verzoening der strijdende partijen.

ITALIE.

Het *Giornale di Roma* maakt bekend dat de eerste verjaring van den dag waarop de Vlekkelooze Ontvangenis als leerstuk der kerk afgekondigd is, te Rome met kerkelijke plegtigheden en aflaten gevierd zal worden.

(De *Noordh. Tijd* zegt, dat de Heilige Vader aan hen, die aan die plegtigheden deelnemen, telkens als zij dit doen, een' aflaat van zeven jaren en veertig dagen verleent. Wie ten minste vijf malen er deel aan neemt en de H.H. Sacramenten der biecht en des altaars ontvangt, verkrijgt vollen aflaat.)

Verder wordt een reeds vroeger medegedeeld berigt, door het officiële blad bevestigd met deze woorden: »De Keizer van Oostenrijk, op nieuw willende doen blijken van zijne verknochtheid aan den Heiligen Stoel en van zijnen eerbied voor het Opperhoofd der Katholijke kerk, heeft eene som van 100,000 florijnen voor vrome werken ter beschikking van Zijne Heiligheid gesteld; hij heeft den wensch te kennen gegeven, dat die som inzonderheid mogt worden besteed vóor de grootsche gedenkzuil, welke te Rome opgerigt zal worden om de vaststelling van het leerstuk der Vlekkelooze Ontvangenis in eeuwig aandenken te houden, alsmede voor het onderhoud der St. Paulskerk, mede een gedenkteeken hetwelk den naam van *Pius IX* tot roem strekt. »Getroffen door dit blijk eener edelmoedige en godsdienstige gemoedsstemming, zoo wel voegende aan den monarch welke den titel van *apostolisch* draagt, heeft Zijne Heiligheid de gift met welgevallen aangenomen en gelast dat de geschonken som tot de door den Keizer bepaaldelijk aangewezen doeleinden zal worden gebezigd, alsmede voor de herstelling der oude kerk van St. Agnes."

De Paus heeft thans ook den heer *von Reisach*, aartsbisschop van Munchen, tot de kardinaals waardigheid verheven, en bepaald, dat hij hem voortaan te Rome bij zich wilde houden, daar het zijn wensch is, dat de drie voornaamste natiën van Europa, de Fransche, de Duitsche en de Engelsche, voortaan een' eigen vertegenwoordiger in den te Rome vergaderden senaat der kerk hebben.

(De kardinaal *Villecourt*, die uit Frankrijk overkomt, zal in het klooster der H. Apostelen zijn verblijf vestigen. Kardinaal *Wiseman* zal Engeland vertegenwoordigen.

Eindelijk wordt nog uit Rome gemeld, dat daar een gezant van den Koning van het eiland Madagascar is aangekomen, die ook met brieven van dien vorst voor den Keizer der Franschen belast is. Men voegt er bij, dat die Koning het Catholicismus omhelsd heeft, en dat al de Protestanten uit zijn land verdreven zijn.

Men heeft te Turijn met verwondering de houding opgemerkt der Roomsch-Katholijke geestelijkheid in Frankrijk jegens den Koning, daar die geheel in strijd is met de houding van de Sardinische hooge geestelijkheid. Dit contrast is algemeen opgemerkt, en is den Koning ook niet ontgaan. Het schenken van het groot lint der orde van St. Maurice en Lazare aan den heer *Sibour*, aartsbisschop van Parijs, is daarvan het bewijs. Z. M. vereert dien prelaat, terwijl hij den Sardinischen heeft moeten verbannen.

Het geschil tusschen Sardinië en Toskane is uit den weg geruimd door tusschenkomst van Frankrijk en Engeland.

SPANJE.

De Cortés hebben volgens een telegrafisch berigt uit Madrid van den 6den, de beraadslaging over de nieuwe constitutie ten einde gebragt en de laatste artikelen derzelve aangenomen.

Hetzelfde berigt meldt dat de Spaansche bezittingen in Afrika, in weerwil der onderhandelingen met den Keizer van Marocco, wederom door de Moren zoo zeer verontrust werden, dat het Spaansche gouvernement het noodig achtte nieuwe troepen derwaarts te zenden.

DUITSCHLAND.

De kamer der afgevaardigden in Pruissen heeft reeds dadelijk bij de benoemingen van haren voorzitter en onder-voorzitters doen uitkomen, hoeveel kracht de liberale partij in die kamer ten gevolge der nieuwe verkiezingen verloren heeft. In plaats van graaf *v. Schwerin*, die herhaaldelijk de kamer gepresideerd had, is thans de graaf *Eulenburg* met eene meerderheid van 50 stemmen tot president benoemd. Op voorstel van dezen, is echter de graaf *v. Schwerin* door de geheele vergaring plegtig bedankt voor zijne bewezene diensten.

— Men weet dat de heer *Curtis*, consul-generaal van Engeland te Keulen, aldaar geregtelijk veroordeeld is wegens onwettige aanwerving van krijgsvolk voor het Britsche leger. Volgens een berigt van de *Globe*, heeft de Koning van Pruissen hem de door den regter opgelegde straf kwijtgescholden, ten einde geen ongenoegen aan Engeland te geven.

— De crisis van het papieren geld, die zich overal in Duitschland doet gevoelen en van ernstige gevolgen dreigt te worden, heeft overal manifestatiën in het leven geroepen, ten einde de regeringen uit te noodigen om in gemeenschappelijk overleg dit vraagstuk voor het geheele Duitsche bondgenootschap te regelen. De bondsdag zal verzocht worden de noodige maatregelen te nemen, om de uitgifte van papieren geld in alle bondsstaten bij eene algemeene wet te regelen, onder toezigt en waarborg van den bond.

— De oudste chef van het wereldbekende bankiershuis, vrijheer *A. M. von Rothschild*, is in den ouderdom van 84 jaren den 6den dezer te Frankfort overleden.

— De inwoners van Stade hebben aan de ministers van oorlog en van binnenlandsche zaken een adres gerigt, met het verzoek om Stade als vesting te willen opheffen. »Wanneer de spoorweg mogt tot stand komen — zoo heet het daar — zou toch in allen gevalle aan de vesting een einde gemaakt moeten worden."

— Te Weenen was sedert eenige dagen het gerucht in omloop, dat de mobile krijgsmagt van Oostenrijk eene nieuwe vermindering zou ondergaan. Thans wordt door den telegraaf als zeker gemeld, dat het Oostenrijksche gouvernement besloten heeft zijn leger, met uitzondering alleen van de in Moldavië en Wallachije staande troepen, nagenoeg op den voet van vrede te brengen. In welk verband dit besluit ook mogt staan met Oostenrijks bemoeijingen voor den vrede, hetzelve is door de Weener effectenbeurs met genoegen vernomen, als bevorderlijk voor het herstel van het evenwigt in Oostenrijks financiën. Men hoopt door de aan te brengen verminderingen in het leger 30 millioen te besparen.

Als een gevolg van het sluiten van het concordaat met Rome, zal men in Oostenrijk per jaar 22 nieuwe heilige dagen te vieren hebben. Ook de Zondagen zullen strenger gehandhaafd worden.

De Londensche *Times* heeft het concordaat van Oostenrijk met den H. Stoel hevig afgekeurd. De hooge geestelijkheid heeft bewerkt dat dit blad niet meer op openbare plaatsen ter lezing mag worden gelegd. Het aanzoek tot een verbod van invoer is intusschen afgewezen.

— De Oostenrijksche regering heeft den uit- en doorvoer van salpeter, zwavel en lood naar alle Russische en Turksche gewesten, met uitzondering van de Donau-vorstendommen, alsmede den uitvoer van paarden verboden.

DENEMARKEN.

Prins *Ferdinand* van Denemarken, de vermoedelijke erfgenaam der Deensche kroon, was met den Koning en het ministerie in onmin, sedert hij geweigerd had aan de nieuwe staatsregeling der Deensche monarchij trouw te beloven. Volgens berigt uit Koppenhage van den 29sten November, heeft de aanwezigheid aldaar van den generaal *Canrobert* aanleiding gegeven tot eene verzoening van den Koning met den Prins *Ferdinand*, zijnen oom.

— De vereenigde vloten, onder de bevelen van de admiralen *Dundas* en *Penaud*, hebben den 6den de reede van Kiel verlaten, om naar Engeland en Frankrijk terug te keeren.

GROOT-BRITTANJE.

LONDEN, 8 December.

Heeft de kardinaal *Wiseman* den Koning van Sardinië, ofschoon door den Paus *geëxcommuniceerd*, bij zijn verblijf in de hoofdstad begroet, de meeste eerbewijzen, welke de Koning

ontving, golden den vorst die in Italië eene deur voor het beginsel van volks- en gewetensvrijheid en voor het Protestantismus geopend heeft. Onder de hem aangeboden adressen waren vele van de Protestantsche vereenigingen in Engeland. Onder een dier adressen stond de naam van den aartsbisschop van Canterbury, het hoofd der Britsche staatskerk, gevolgd door vele andere op het kerkelijk terrein bekende namen. Verder heeft de Koning adressen ontvangen met de onderteekening van den voorzitter der Evangelische Alliantie, van den secretaris der Moravische zendingen, van den secretaris der commissie ter bevordering der godsdienstvrijheid, enz. Zij werden allen door den Koning met betuigingen van erkentelijkheid beantwoord.

— Het parlement is tegen den 31sten Januarij bijeengeroepen.

— De Engelsche flotille kanonneerbooten telt tegenwoordig 36 schroefbooten, en 90 anderen zijn in aanbouw. In Maart as. zullen 130 dier booten zee kunnen zien. Buitendien worden nog 52 mortierbooten gebouwd, zoodat in het geheel 100 dergelijke vaartuigen in de aanstaande lente gereed zullen zijn. Daar de kanonneerbooten eenen diepgang van naauwelijks acht voet hebben, zouden zij gemakkelijk in het vaarwater tusschen Kroonstad en de noordkust van de Petersburgsche bogt, tot onder de muren der Russische hoofdstad doordringen en deze beschieten kunnen.

— De pater der Redemptoristen *Vladimir Pecherini*, beschuldigd van deel genomen te hebben aan de bijbelverbranding te Kingstown, is door de jury te Dublin vrijgesproken.

FRANKRIJK.

PARIJS, 8 December.

De Koning van Sardinië heeft na zijne terugkomst in Frankrijk twee dagen op het keizerlijk slot te Compiègne vertoefd, om aldaar in het gezelschap des Keizers het jagtvermaak te genieten, en heeft heden de terugreis naar zijn gebied aangenomen.

— De *Moniteur* bevat een decreet, waarbij bepaald wordt dat de plegtige eerbewijzen aan het lijk van admiraal *Bruat* te Toulon, zoowel als de begrafenis te Parijs, door den Staat bekostigd zullen worden. — Verder deelt het blad mede, dat het geschil tusschen Sardinië en Toscane door tusschenkomst van Frankrijk en Engeland vereffend is.

De *Moniteur* deelt verder de benoeming mede in de orde van het legioen van eer plaats gehad, bij gelegenheid van de tentoonstelling. Onder de Nederlanders merkt men op de heeren *Suermondt* en *v. Brienen* tot officieren, en de heeren *Wittering*, *Pieneman* en *Baumhauer* tot ridders van het legioen van eer.

Tot niet geringe bevreemding wordt in den *Moniteur* de terugkomst van den generaal *Canrobert* officiëel medegedeeld, zonder dat er een enkel woord bijgevoegd wordt aangaande den uitslag zijner zending naar Zweden en Denemarken.

— Naar men zegt, heeft Keizer *Napoleon* zich zeer ongunstig uitgelaten over het met Oostenrijk gesloten concordaat, en verklaard, dat de Keizer van dat rijk heeft gemeend verstandig te handelen door het aangaan dezer verbindtenis, doch eenmaal zal ondervinden, dat hij, door gedeeltelijk afstand te doen van zijn burgerlijk gezag, zijne magt en invloed zeer heeft verminderd. Keizer *Napoleon* is steeds de beginselen toegedaan, op welke het concordaat berust hetwelk door zijnen oom in 1801 is gesloten, en het ontbreekt niet aan personen die overtuigd zijn, dat deze gezindheid de kiem in zich bevat van eene verdeeldheid tusschen de regering en de Fransche bisschoppen, waarvan de gevolgen niet te voorzien zullen zijn.

— Behalve »de bemagtiging van Sebastopol" heeft de Keizer ook als prijsvraag voor een dichtstuk uitgeschreven »de wereldtentoonstelling." Elke prijs is op 20,000 francs bepaald. Reeds heeft de Fransche akademie van deze beschikking des Keizers officiëel kennis gekregen.

BELGIË.

BRUSSEL, 8 December.

In de zitting der Kamer van Volksvertegenwoordigers van eergisteren is van regeringswege eene wet voorgedragen, strekkende om den uitvoer van in België uit inlandsch graan gedistilleerde dranken, die sedert 1854 verboden is, ook weder voor het volgende jaar te verbieden.

— De voorgenomen stoombootdienst tusschen Antwerpen en New-York zal den 29sten dezer aanvangen van eerstgenoemde plaats met het stoomschip *Belgique*, welk vaartuig 2500 tonnen groot is. De verdere dienst zal worden waargenomen door nog 4 dergelijke stoombooten. — Onze Belgische naburen, zegt het *Handelsblad*, zijn ons in dezen weder voor, daar zoo ver men weet nog niets met volkomene zekerheid van eene dergelijke dienst van Rotterdam, welke zoo menigmaal op papier stond, te zeggen is.

— Naar men met zekerheid verneemt, is het plan gevormd tot den aanleg van een spoorweg van Luik op Tongeren, Maastricht tot 's Hertogenbosch, en waartoe alreeds door de Belgische administratie de medewerking van de Maastrichtsche regering zoude zijn verzocht.

NEDERLAND.

'S GRAVENHAGE, 9 December.

Bij kon. besluit van den 5den dezer is aan den heer mr. *P. Mijer*, benoemd minister van koloniën, eervol ontslag verleend als lid in den raad van Ned. Indië.

— Bij kon. besluit van den 7den dezer zijn benoemd tot raadsheeren in den hoogen raad der Nederlanden: mr. *J. C. Voorduin*, thans raadsheer in het provinciaal geregtshof te Utrecht, en mr. *C. L. de Vos*, thans president der arrondissements-regtbank te Utrecht.

— Mgr. *Belgrado*, internuntius van den H. Stoel bij Z. M. den Koning, is door Z. M. benoemd tot kommandeur der orde van den Nederl. Leeuw.

— Bij kon. besluit van den 5den dezer is de heer *J. Goossens*, controleur der directe belastingen, in- en uitgaande regten en accijnsen te Oostburg, in dezelfde betrekking overgeplaatst naar Purmerend.

— Overwegende dat er behoefte is aan eene aanvulling van het personeel der attachés bij het Nederlandsche corps diplomatique, heeft Z. M. bepaald, dat er bij dat corps benoemd zullen worden drie attachés, hetzij bij het dep. van buitenl. zaken, hetzij bij de gezantschappen buiten 's lands, ieder op eene jaarwedde van *f* 1000, waarvan de tijd van ingang zal worden vastgesteld bij het doen der aanstelling. En zijn tot leden der commissie, belast met het afnemen van het te houden examen, benoemd de heeren *J. J. Rochussen*, minister van staat, als voorzitter, mr. *E. J. H. Borret*, lid van den raad van state, en mrs. *H. Cock*, *J. Ackersdijk* en *C. Star Numan*, hoogleeraren te Leiden, Utrecht en Groningen.

— H. K. H. prinses *Frederik*, benevens HD. dochter prinses *Maria*, zijn eergisteren avond in goeden welstand, van Berlijn in deze residentie teruggekeerd.

— In het jaar 1854 zijn hier te lande aangekomen 45,337 vreemdelingen en 31,117 landverhuizers, te zamen 76,454; dit totaal is veel aanzienlijker (13,000) dan in 1853, vooral wat de landverhuizers betreft (10,000 meer). Het getal landverhuizers is in 1854 het aanzienlijkste geweest sedert vier jaren. Er zijn uitgeleid 1809 vreemdelingen, zijnde nagenoeg dezelfde verhouding als in 1853.

LEIDEN, 8 December.

Gisteren aanvaardde, in plaats van den zoo vroeg der hoogeschool ontvallen hoogleeraar *Niermeijer*, de hooggeleerde heer dr. *J. J. Prins* het hoogleeraarsambt, met het houden eener plegtige redevoering in de Latijnsche taal, ten onderwerp hebbende: *De institutione Academica, ad futurum sacrorum antistitem formandum aptissima*, d. i.: Over de uitnemende geschiktheid der akademische opleiding tot vorming van toekomstige godsdienstleeraars.

— Bij de verkiezing van een lid der prov. staten in Zuid-Holland, alhier, werden in de bus gevonden 4 stembriefjes, den naam behelzende van: »*Amir Hacoob Howannes, Prins van Armenie.*"

UTRECHT, 8 December.

Gisteren heeft de hoogleeraar *J. A. C. Rovers* zijn professoraat aanvaard, met het houden eener rede *de historiologia aetati nostrae plurimi facienda*, dat is: Over het belang van de geschiedkunde voor onzen tijd. — Des avonds is door heeren studenten den hoogleeraar eene serenade gebragt.

LEEUWARDEN, 10 December.

De herstemming ter benoeming van een lid voor de Tweede Kamer der Staten Generaal in het hoofdkiesdistrict Sneek, zal geschieden op Dingsdag den 18den dezer.

— Met belangstelling vernemen wij, dat door den heer *IJ. van der Meulen* alhier van zijne exc. den minister van binnenlandsche zaken concessie is aangevraagd voor eene dagelijksche stoomboot-dienst tusschen Harlingen en Groningen, over Franeker, Leeuwarden en Dokkum v v., die tevens in verband zal worden gebragt met de stoomvaart van Harlingen op Amsterdam v. v. — De overtogt zal, naar men berekent, in ongeveer 7 uren kunnen worden gedaan en dus in 2 uren minder, dan thans per as geschiedt. — Te wenschen is het, dat de aanvrage worde ingewilligd en de onderneming voorts die ondersteuning erlange, die zij in zoo ruime mate verdient. Het handelsbelang van een vijftal meest aanzienlijke steden is er niet weinig bij betrokken en ook het reizend publiek zal er, door de verkorting van den afstand, veel bij winnen.

ASSEN, 10 December.

Bij kon. besluit van den 5den dezer is aan den heer *H. Doorenbos*, op zijn verzoek, eervol ontslag verleend als secretaris der provinciale commissie van onderwijs in Drenthe.

GRONINGEN, 10 December.

Bij het sluiten dezer, was de Hollandsche Post *nog niet aangekomen.*

Ook van telegrafische berigten *blijven wij heden verstoken. Door eene stoornis op den draad kon niets worden overgeseind.*

— Bij kon. besluit van den 6den dezer is benoemd tot regterplaatsvervanger in de arrondissements-regtbank te Groningen, mr. A. MODDERMAN, procuceur aldaar

— Gisteren namiddag werd hier eene vergadering gehouden van leden van het hoofddepartement van het Instituut voor Doofstommen, ten einde over te gaan tot de verkiezing van leden van het hoofdbestuur, in plaats van de vier, die gemeend hadden voor hunne betrekking te moeten bedanken. De talrijke opkomst der leden getuigde van de belangstelling in den voortdurenden bloei dezer weldadige inrigting, waarop met regt Groningen en geheel ons land roem mag dragen. Al de aftredenden werden met eene overgroote meerderheid herkozen: de heer mr. P. W. VAN HEIJNINGEN BOSCH met 123 van de 197 uitgebragte stemmen; dr. C. U. J. HUBER met 121 van de 200; J. W. C. baron VAN ITTERSUM met 136 van de 198, en jhr. mr. M. BAKKER met 137 van de 196 uitgebragte stemmen. Behalve op de benoemden, werden bij de vier keuzen de meeste stemmen uitgebragt op jhr. mr. O. Q. I. J. VAN SWINDEREN, die bij de benoeming van het eerste lid 47; prof. W. A. ENSCHEDÉ, die bij de tweede keuze 56; mr. G. W. H. baron VAN IMHOFF, die bij de derde keuze 40, en jhr. mr. J. W. QUINTUS, die bij de vierde keuze 41 stemmen op zich verkregen.

Na afloop dezer stemmingen verklaarde de heer VAN ITTERSUM, die de vergadering presideerde, dat de vier leden van het hoofdbestuur, die hun ontslag hadden ingediend, den hoogsten prijs stelden op het vertrouwen van de leden, en dat hunne handelwijze daarvan een gevolg was; — dat zij in dit oogenblik gevoelden, hoe hunne herkiezing met overgroote meerderheid een bewijs was van dat vertrouwen en de eenstemmigheid der leden; — dat zij daarvoor ten hoogsten gevoelig waren, en zij, zooveel hunne inzigten en hun ijver in de behartiging van de belangen des Instituuts vermogen, niets zullen nalaten waardoor zij zich dat vertrouwen waardig kunnen maken; — dat zij allen hunne herkiezing aannamen.

Daarop deelde de voorzitter nog mede, dat in het aanstaande jaar eene herziening zal plaats hebben van de wetten van het Instituut. Mogt men intusschen het wenschelijk achten, dat reeds dadelijk eene commissie uit de leden benoemd wierd om van het bestuur inlichtingen te vragen nopens de administratie, of mogten eenige leden die voor zich verlangen, dan zou het bestuur volgaarne aan dien wensch voldoen. Uit het stilzwijgen der leden bleek echter, dat niemand zulks verlangde.

— Naar wij vernemen, zal de nieuw benoemde hoogleeraar in de faculteit der letteren aan de hoogeschool alhier, dr. W. HECKER, op Donderdag den 20sten dezer zijn professoraat aanvaarden met het houden eener redevoering in de Nederduitsche taal.

— Den 11den December is aan de hoogeschool alhier tot Doctor in de Regten bevorderd de heer S. VAN HAERSMA BUMA, van *Leeuwarden*, na het verdedigen van *Quaestiones Juris Inaugurales.*

— De op nieuw ingevallen vorst heeft reeds aan onderscheidene personen een verkoelend bad bezorgd. Zich te vroeg op het brooze ijs begevende, om hunnen lust tot schaatsenrijden op te volgen, mogen zij het nog als een geluk beschouwen dat hunne roekeloosheid geene ergere gevolgen heeft gehad.

— De heer BLAUPOT TEN CATE heeft in de zitting der Tweede Kamer van Zaturdag *de opheffing van Groningen als vesting* ter sprake gebragt en, gelijk de minister van oorlog zich uitdrukte, in eene warme rede op de zoo mogelijke verwezenlijking dier zaak aangedrongen. De minister heeft zich in zeer welwillende termen er over uitgelaten en de belofte afgelegd, dat hij een naauwkeurig onderzoek naar de belangen van Groningen zoude in het werk stellen. Wij willen daarvan het beste hopen. — Zoodra het bijblad van de Staats-courant, waarin die redevoeringen staan, in onze handen zijn, zullen wij deze in haar geheel mededeelen; voorshands alleen verwijzende naar het kort verslag in het bijblad dezer courant voorkomende.

Op onderscheidene plaatsen in deze provincie liggen nog adressen ter teekening, waarbij Z. M. de Koning verzocht wordt het verzoek van de Staten van dit gewest, om Groningen als vesting op te heffen, in te willigen. Van Onderdendam en Beerta zijn reeds die adressen opgezonden, het eerste door 39, het tweede door 84 personen onderteekend.

— Gisteren is alhier weder een begin gemaakt met het verbrijzelen van keijen en zijn er reeds meer dan veertig personen mede bezig.

— Uit *Holwierde* wordt ons geschreven, dat ook de onderafdeeling *Delfzijl* van de vereeniging »*het Metalen Kruis*" er prijs op stelt meer te doen dan louter vergaderingen te houden. Nadat dit denkbeeld reeds in de zomer-vergadering was uitgesproken door het lid VAN BELKUM, hield deze ook in de herfst-vergadering eene korte doch krachtige rede in echt vaderlandschen zin, waarin hij uit den aard en het doel der vereeniging, deze schetste, als regt geschikt: om op nieuw aan te wakkeren of te versterken: *trouw aan Koning en Vaderland;* en om die gevoelens door passende woorden uit te spreken of daarvan te doen blijken.

— Het *Politieblad* bevat weder onderscheidene opgaven van ontvreemde voorwerpen. Zoo is uit een stuk land, toebehoorende aan A. N. STERENBERG, vermist een vet wit schaap; uit eene weide van H. P. HOMMES te Oterdum twee melkschapen; uit eene weide van J. KROESE te Martenshoek een anderhalfjarig wit ooischaap; uit een gesloten hoenderhok op het erf van den molenaar POEL te Hoogkerk drie goudlakensche hoenders.

— Te *Rotterdam* zal een stoom-rijstpelmolen en eene stoommeelfabrijk worden opgerigt.

KERK- en SCHOOLNIEUWS.

DAARLO, 9 Dec. Na verkregene handopening is door den kerkeraad der Ned. Herv. gemeente alhier tot predikant beroepen de weleerw. heer *H. G. Braam*, theol. doct. en kandidaat bij het provinciaal kerkbestuur van Drenthe.

— Beroepen bij de Hervormde gemeente te Pijnacker ds. *M. Lotz*, thans te Ellewoutsdijk; — te Eemnes Buitendijks de kandidaat *J. Posthumus Meyjes*, te Amsterdam; — te Oud-Alblas, *A. P. A. du Cloux*, pred. te Oldenbroek.

— Ds. *A. van Toorenenbergen*, te Hendrik-Ido-Ambacht, heeft ten derden male voor het op hem uitgebragt beroep naar Oudewater bedankt.

— De leden der Hervormde gemeente te Nieuw-Beerta, hebben zich eenparig verbonden tot de stichting van een nieuw kerkgebouw. De middelen daarvoor zullen geheel en vrijwillig door de leden der gemeente worden bijeengebragt.

Op voordragt van den heer dr. *W. Gleuns*, schoolopziener van het 4de district der provincie Groningen, zijn door het plaatselijk bestuur der gemeente Ten Boer tot leden der school-commissie aldaar benoemd en aangesteld: *H. Wolthers*, burgemeester der gemeeente Ten Boer; *T. Adriani Hoen*, predikant te Woltersum; *G. Rijkens*, onderwijzer der jeugd te Garmerwolde; *R. A. Benthem Reddingius*, med. doct. te Ten Boer, en *D. Schutter*, landbouwer te Thesinge, zijnde de beide laatsten tevens leden van den gemeenteraad te Ten Boer.

Opheldering van eene zinsnede in eene nu rondgezonden circulaire.

In eene circulaire van den 28sten Nov. 1855, door de heeren J. POST, T. HOFKAMP, D. UBBENS, W. JACOBS en J. VAN DER MEER, als commissie (van het departement *Groningen* der maatschappij: tot nut van 't algemeen) ter bevordering van het schoolgaan van minvermogende kinderen, onderteekend, om bijdragen voor dit schoolgaan te verkrijgen, komt eene zinsnede voor, welke voor misverstand vatbaar is. Er wordt namelijk van gesproken, dat de commissie wel hare toevlugt tot een muzijkfeest op den tweeden Kersdag konde nemen, »ware datzelfde of althans soortgelijk muzijkfeest niet ook door eene andere, hoewel later ontstane, nogtans even weldadige inrigting voor zich *aangegrepen*, en, *onder afwijzing van alle door ons voorgestelde zamenwerking of gemeenschappelijke verwezenlijking van dezelfde oogmerken, uitsluitend ten haren voordeele gebezigd.*"

Deze zinsnede *kan* (vooral door de hier cursief gedrukte woorden) den indruk maken, alsof het bestuur der inrigting voor pleegzusters en verwaarloosde kinderen (want deze inrigting wordt bedoeld) aan genoemde commissie het muzijkfeest heeft ontfutseld en op onheusche wijze daarin zelfs geen deel aan haar wilde gunnen.

Om dezen nadeeligen indruk, onder welken het bestuur dezer inrigting niet verdient te komen, weg te nemen, zal ik kortelijk ophelderen, wat er van dat muzijkfeest is.

Toen de genoemde commissie in den herfst van 1853 het muzijkfeest op den tweeden Kersdag niet scheen te willen geven, heb ik den heer R. G. RIJKENS, lid der commissie en bestuurder der vorige muzijkfeesten, gevraagd, of dit zoo was, en op zijn bevestigend antwoord, hem verzocht, of hij dan voor ons gesticht van Pleegzusters dit wilde houden. Hij nam dit zonder aarzelen aan, en stortte in Jan. 1854 eene som van *f* 370 als zuivere opbrengst in onze kas.

In den herfst van 1854 verzocht ik den heer RIJKENS andermaal, om zulk een feest te houden op den tweeden Kersdag. Doch hij zeide, liever eens vrij te willen wezen; waarop de heer J. SURINGA, toen onderwijzer aan het Groene Weeshuis, op mijne uitnoodiging die taak op zich nam. *Nadat* deze alles geregeld had en het publiek was uitgenoodigd, om op dit feest *voor ons gesticht* deel te nemen, kwam de heer J. POST mij vragen, of wij niet de helft van de opbrengst aan die commissie wilden afstaan. Het bestuur meende daarin nu niet meer te kunnen treden; doch bood aan, eene collecte ten voordeele van het fonds dier commissie in de kerk bij het feest te doen houden, 't geen aangenomen en geschied is.

Uit dit alles blijkt: 1) dat ons bestuur het muzijkfeest niet heeft *aangegrepen*, maar toen dit was opgegeven door de commissie, heeft *opgenomen;* 2) dat er maar één voorstel van zamenwerking is gedaan, in het tweede jaar, toen het feest reeds door ons bestuur was geregeld en het dus te laat was.

Overigens wensch ik zeer, dat de genoemde commissie haar loffelijk doel bereike.

GRONINGEN, 11 December 1855.

P. HOFSTEDE DE GROOT,

Voorzitter des Bestuurs der inrigting voor Pleegzusters, enz.

ZEETIJDINGEN.

Binnengekomen.

AMSTERDAM 6 Dec., *Dijkstra* Geertina Harmina, Bremen; *Bol* Vr. Martha, Leer; — 7 *de Jonge* Elisabeth, Aarhuus; — 8 *Hilbrands* Anna, Suriname; *Poppen* Nanny Johanna, Emden.

TEXEL 6 Dec., *Hofker* Zaanstroom, Batavia; *Haken* Vier Gebroed., Charleston; *Leeuwe* Hendrika, Duinkerken; *Pik* Maria Aurelia, Lond.; *Oldendorp* Ludolf Theodorus, Liverpool n. Gron., als bijlegger; — 8 *Klein* Concordia, Seaham; — 9 *Waterborg* Catharina, Ipswich.

HELVOET 6 Dec., *Kuik* Kaap Hoorn, Batavia; *Koning* Carolina, Nickerie; *v. d. Valk* California, Girgenti; *den Breems* Vereeniging, Malaga; *Bagges* de Maas, Bilbao.

VLISSINGEN 6 Dec., *Boekhoudt* St. Willebrordus, Livorno; *Zeegers* Catharina, Ipswich; *Hooghoudt* Hillechiena, Bordeaux.

PADANG 12 Sept, *van Vollenhoven* Vesta, Rott.

TAFEL-BAAI 3 Oct., *Schoonenbosch* Constantia en Elisab., Akyab n. Falmouth.

HAITI 31 Oct., *de Vries* Wester-Schouwen, St. Thomas.

TRIEST 1 Dec., *Middel* St. Vitus, Amst.; *Witkop* de Zwijger, Antw.

LIVORNO 28 Nov., *van Calker* Christina Jacoba, Hamburg; — 7 *Evertz* Drie Aurelia's, Amst.

GENUA 30 Nov., *de Jonge* Ayolt en Thomas, Newc.; — 1 Dec. *v. Loon* Johanna Cath., Amst.; *Meedendorp* Johanna en 3 *Oldenburger* Alida, Newc.

NANTES 6 Dec., *Meijer* Courier, Rott.

LISSABON 28 Nov., *Goedknecht* Zouthandel, Vlaardingen.

Ter reede van ALGECIRAS 17 Nov., *de Jonge* Antje Sleeswijk, Galatz n. Vlissingen; *Jongman* Margretha Augusta, Girgenti n. Hamb.; *Deddes* Alberdina, Genua n. Antw.

GIBRALTAR 26 Nov., *v. d. Gaauw* Maria Johanna, Vlaard.

Bij DUNGENESS .. *Kleve* Laurens Koster, Callao n. Rott.; *Bouten* Kosmopoliet, Bat. n. Dordr.

DEAL 7 Dec., *Zwaal* Zeemeeuw, Gibraltar n. Stettin.

Bij EASTBOURNE 6 Dec., *v. d. Sloot* Wilhelmina, Vlaard. n. Gibr.

COWES 6 Dec., *Romkes* Johanna Carolina, Malaga n. Stettin, met verlies van fokkeraa.

FALMOUTH 5 Dec., *Vegter* Beerta Schuringa, Triest; — 6 *Botgans* Otto, Rangoon.

LIVERPOOL 6 Dec., *Tiktak* Jantina Fennegina, Granville.

DUBLIN 6 Dec., *Posta* Unie, Rott.

NORTH SHIELDS 5 Dec., *Mulder* Maria Louisa, Dordr.

HAMBURG 6 Dec., *Zwanenburg* Anna Maria Henriëtte, Altona.

Op de ELVE 3 Dec., *Vorenkamp*, Cornelia Alida, Dundee; — 5 *Hugues* Anna Catharina, Porto; *Valomstra* Vr. Alida, Londen; — 6 *Molema* Paulus, Marseille.

CUXHAVEN 8 Dec., *Jonker* Zwaanette, Sevilla.

GLUCKSTAD 7 Dec., *Mooi* Hillechina Cath., Bayonne; *Brouwer* Elisabeth, Bordeaux.

KOPPENHAGE 2 Dec., *Nagel* Twee [illegible], Amst.

FREDRIKSHAVEN 27 Nov., *Deen* Gesina Elsina en [illegible] Marchina, Aalborg n. Holland.

PILLAU 1 Dec., *Schuur* Annechina Bouwina, Rott.

MEMEL 30 Nov., *de Winter* Catharina, Rendsburg.

In DE GROOTE BELT 3 Dec., *Schuur* Jacoba Gesina, Kjerteminde n. Bremen.

TONNINGEN 3 Dec., *v. d. Veen* Goede Hoop, Hamb. n. Hadersleb.

Vertrokken.

AMSTERDAM 5 Dec., *Mulder* Jonge Hendrik, Syra; — 8 *Teensma* Anna Elizabeth, Suriname.

TEXEL 8 Dec., *Steenveld* Willem en Carel en *v. Wijk* Anna en Arnoldina, Suriname; *v. d. Wall* Johan Wilbrand, Konst.; *de Jong* Twee Zusters, Yarmouth.

HELVOET 8 Dec., *Koster* Maria Elisab., Gibraltar.

BRIELLE 6 Dec., *Dijk* Cornelia, Nantes.

VLISSINGEN 3 Dec, *Swart* Sancta Maria, Queenstown; *Garrels* Comitas en *Sikkema* Zeemeeuw, Newc.

GENUA 30 Nov., *Snoek* Jacoba Carolina, de Krim.

NANTES 6 Dec., *Goedknegt* Zwaluw, Rott.

CADIX 19 Nov., *Scherpbier* Alberdina. Rio Grande.

DEAL 4 Dec., *Kuiper* Anna Augusta, Londen n. Konst.

DOUVRES 5 Dec., *Baas* Edzardina Catharina, Hamburg.

DARTMOUTH 4 Dec., *Rozema* Jacob van Cleeff, Hamburg.

PLYMOUTH 6 Dec., *Prins* Heerenveen, Vlissingen.

CARDIFF 5 Dec., *Grilk* Anna Catharina, Malaga.

GLASGOW 6 Dec., *v. Strijen* de Nijverheid, Suriname.

HULL 5 Dec., *Kleininga* Maria Laurentia en *Hangelbroek* Antje Witsenborg, Newc.

CUXHAVEN 7 Dec., *Postema* Ida Jasperdina, Dordrecht.

KOPPENHAGE 1 Dec., *Stomp* Antje Jansen, Landscrona.

DANTZIG 4 Dec., *Neppcrus* Elisabeth, Nantes.

MEMEL 1 Dec., *Jager* Belina, Amst.; *Coerkamp* Gebr. Coerkamp en *Douwes* Aquarius, Antw.; *de Vries* Hillegina Annegina, Halte; *de Boer* Hendrika Annegina, Bremen; *Bakker* Frouwina, de Wezer.

TONNINGEN 1 Dec., *v. d. Star* Maria, Hobroe n. Altona.

Zeilklaar.

LONDEN 4 Dec., *Panman* Magrietha, Rott.; — 5 *Waterborg* Fennechiena, Amst.

NORTH SHIELDS 5 Dec., *Nijman* Komeet, Para.

GOTHENBURG 24 Nov., *van de Poll* Postillon, Holland.

In lading.

LONDEN 4 Dec., *Post* Gesina en 5 *Timmer* Catharina, Konst.; *Vos* Betje Pronk, Smirna; *Schuth* Jacob Synes, Amst.

ZOUTKAMP, 10 Dec. Zeilklaar *Bakker* Geertruida Femina, Londen.

DELFZIJL, 7 Dec. Kapit. *Meek*, voerende het schoonerschip the Queen, komende van Londen, en bestemd naar Elsfleth, beladen met teerolie, is wegens het beschadigen der lading alhier binnengeloopen om te lossen.

TERMUNTERZIJL, 3 Dec. Binnengekomen 3 Dec., *Brumund* Sophia. v. Leer; *Muntendam* Jacoba, v. Hamburg; *Bosker* Ettina, v. Leer.

HARLINGEN, 7 Dec. Binnengekomen 4 Dec., *v. d. Veer* Vr. Anske en *Munneke* Baudina, beide v. Newcastle.

AMSTERDAM, 7 Dec. Volgens berigt van Liverpool, in dato 30 November, zijn de schepen Echo, kapit. *D. Kuiper*, en Cameleon, kapit. *C. J. Ruige*, beiden van hier naar Liverpool, bij het eiland Bardsey in aanzeiling geweest; de stuurman en 7 man der ekwipage van de Echo waren op de Cameleon overgesprongen, welk laatste schip den 3 dezer te Milford is binnengeloopen; van de Echo had men verder niets vernomen.

PILLAU, 4 Dec. Het schip Margaretha, kapit. *Hangelbroek*, van Altona naar Koningsbergen, wegens sterken stroom en ijsgang de haven niet kunnende bereiken, is bij het Noorderhoofd gezonken, doch het volk gered.

ELSENEUR, 2 Dec. De sedert den 25 Nov. alhier aangekomen schepen, waaronder 18 onder Nederlandsche vlag, hebben heden met eene gunstige gelegenheid de reis voortgezet.

Van den 4den. Het schip Afina Hillechiena, kapit. *Drewes*, van Newcastle met steenkool komende en gisteren avond op de Reede geankerd, is dezen nacht ¼ mijl noordelijk van Helsingborg op strand gedreven.

Van den 5den. Het schip Afina Jonker, kapit. *Groenewold*, van Koppenhage naar Gothenburg bestemd, is gisteren morgen noordelijk van Helsingborg aan den grond geraakt en zit op heden nog vast.

TONNINGEN, 5 Dec. Het schip Gustaaf Willem, kapit. *Kassens*, van Koningsbergen naar Nantes, is wegens het ijs en in een alhier geheerscht hebbenden storm op strand gedreven en lek geworden. De Eider is vol drijfijs.

NORDEN, 6 Dec. Den 2den dezer is op het eiland Borkum gestrand de Holl. tjalk Geertina, kapit. *Legger*, met steenkolen van Schotland naar Hamburg. De manschap is gered; de inventaris grootendeels geborgen; schip en lading daarentegen verloren.

Gepraaid den 17 Oct., op 9° N. Br., 22° W. L., *v. d. Plas* Joan. Melchior Kemper, v. Batavia n. Amst. — Den 4 Nov., op 39° N. Br., 12° W. L., *Aalborg* Kortenaar, v. Amst. n. Rangoon. — Den 23 Oct., op 8° 22′ N. Br., 22° 45′ W. L., *van Zijp* Derkina Titia, v. Amst. n. Batavia. — Den 30 Oct., op 21° 41′ N. Br., 33° 2′ W. L., *le Seur* v. Batavia n. Amst. — Den 23 Nov., op 45° N. Br., 6° W. L., *Bak-*

BIJBLAD No. 21.

Behoort bij de Groninger Courant van 12 December 1855, No. 149.

KORT VERSLAG

VAN DE HANDELINGEN VAN DEN GEMEENTERAAD VAN GRONINGEN EN DER STATEN GENERAAL.

Gemeenteraad van Groningen.

Zitting van Zaturdag den 8sten December.

Beraadslaging over het voorstel van Groningsche geneeskundigen tot het instellen eener gezondheidscommissie.

De heer VAN IMHOFF voert hierover het eerst het woord. Hij wenscht den grond op te geven voor zijn gevoelen, dat de raad niet bevoegd is eene gezondheidscommissie in te stellen, zoo als die is voorgesteld, en wèl omdat aan den raad niet de bevoegdheid is gegeven, dewijl men dan zou vormen een nieuw regeringscollegie en daaraan zou geven *staatsmagt.* Daartegen is in het stuk van den heer DE SITTER aangevoerd, dat gezagvoeren niet gelijk is aan handelen krachtens het gezag van een ander, raadgevingen of voorstellen doen. Naar sprekers gevoelen bestaat gezagvoeren of uitoefenen van gezag niet alleen in het nemen van besluiten, maar ook in het houden van toezigt, het doen van onderzoek, in raadgeven en het doen van voorstellen. Hij grondt zich daarbij op twee zaken, 1) op de wetenschap; 2) op de Nederlandsche wetgeving. *Vooreerst op de wetenschap:* Het is eene bekende zaak, dat door de leeraren van het staatsregt de staatsmagt onderscheiden wordt in drie takken, het *jus inspectionis* (aufsehende Gewalt), *potestas legislatoria* (gesetsgebende Gewalt) en *potestas executoria* (vollziehende Gewalt). Die eerste tak betreft niets anders dan het houden van toezigt, het doen van onderzoek en het voorbereiden van alles wat noodig is tot het nemen van regeringsmaatregelen. Het aangevoerde doet zien, dat het houden van toezigt en voorbereiden van regeringsmaatregelen zoo zeer een tak wordt geacht van de staatsmagt, dat de leeraren van het staatregt haar als hoofdafdeeling nevens de andere takken van staatsmagt stellen.

Ten tweede op de Nederlandsche wetgeving. Spr. wijst hier op art. 179 der gemeentewet, waarbij aan het dagelijksch bestuur opgedragen is het toezigt op alles wat de gemeente aangaat, zoo ook bepaaldelijk het toezigt op de publieke gezondheidsdienst. Als men nu ziet op het rijksbestuur, dan vindt men, hoe dikwijls in de wetten, zelfs in de grondwet, het houden van toezigt is eene uitoefening van magt, die aan den Koning of aan collegiën en ambtenaren wordt opgedragen. Nu zoude de voorgestelde commissie niet alleen toezien, maar ook raadgeven, dat is dus eene werkzaamheid van de staatsmagt, die ook een deel uitmaakt van het staatsbestuur. Hij wil hier herinneren aan een der eerste collegiën van het rijksbestuur, dat alleen raad kan geven, maar niet anders dan wanneer die gevraagd wordt, aan den staatsraad.

De commissie zou ook het regt erlangen tot het doen van voorstellen. Het regt om in regeringszaken voorstellen te doen is altijd beschouwd als een allergewigtigst regt. In de wetgevende magt is dit het regt van initiatief, dat bij de grondwet bepaald en omschreven is; bij de regterlijke magt heeft men het openbaar ministerie door de grondwet als bekend verondersteld en waarvan de regeling aan de wet op de regterlijke organisatie is overgelaten; maar de administratieve magt en de provinciale en gemeentebesturen zijn werkzaam uit eigen beweging. Hij wil toegeven, dat bij uitzondering een collegie kan worden aangewezen, dat het regt heeft om voorstellen te doen, maar zeker is toch nergens bepaald, dat er opzettelijk een collegie ingesteld wordt om aan de besturen voortdurend en ongevraagd raad te geven en voorstellen te doen. Hij acht dus den raad onbevoegd om zulk eene commissie in te stellen.

Er is verder ingebragt, dat de commissie zal handelen *krachtens* het gezag van anderen. Het is dus de vraag, of dit een verschil maakt; naar sprekers inzien niet. Hier zoude zijn eene lastgeving, evenwel niet eene bijzondere lastgeving, maar een algemeen mandaat, waarbij toegekend werd de bevoegdheid en het regt om zich bezig te houden met de behartiging van regeringszaken en het doen van voorstellen aan de gemeentebesturen. Spr. maakt daarom geen verschil, want ook alle regeringscollegiën en personen, die eenige vrije werkzaamheid hebben, zijn werkzaam krachtens een algemeen mandaat.

Nu nog een enkel woord over art. 54 der gemeentewet. Er is aangevoerd, dat dit artikel niet beperkt de bevoegdheid van den raad, integendeel daardoor is meer bevoegdheid aan den raad verleend dan aan de provinciale staten. Hij geeft dit toe, doch men kan duidelijk zien, dat de gemeentewetgever niet heeft gewild, dat de bevoegdheid van de gemeentebesturen verder wordt getrokken dan in dat artikel is bepaald, zooals ook blijkt uit de memorie van toelichting; de wetgever geeft geene bevoegdheid om andere vaste commissiën tot voorbereiding of tot beheer in te stellen dan uit leden van den raad en men mag ook niet verder gaan. — Dit een en ander moge strekken tot nadere adstructie van het eerste gedeelte van het rapport.

De heer DE SITTER wil in geene ontwikkeling treden van de gronden voor zijn amendement, omdat hij deze reeds in het gedrukte stuk aan de leden heeft kenbaar gemaakt; hij zou dus ook wat de vorige spreker daartegen heeft bijgebragt met stilzwijgen kunnen voorbijgaan, echter wil hij met een enkel woord op een punt antwoorden. Vorige spr. beweert, dat het gezag niet alleen bestaat in uitvoering, wetgeving, maar ook in het raadgeven, toezigt houden, hij heeft daarvoor ingeroepen de uitspraak der wetenschap omtrent het *jus publicum.* Hij stemt toe, dat het onderzoeken en voorbereiden van regeringsmaatregelen, staatsgezag is, dat bij ons, wat de wetgeving betreft, bij den raad van state is. Maar als men inziet art. 72 der grondwet, waarbij de werkkring van den raad van state omschreven is, dan ziet men, dat het de Koning is, die den raad van state bepaald belast met het onderzoeken van die voorstellen, die bestemd zijn om wet te worden voor het geheele rijk. Er is een groot verschil tusschen dien werkkring en eene commissie door den raad ingesteld, die niet strekt tot het overwegen van te maken verordeningen, maar om door de speciale kennis van hare leden den raad te dienen van advies, zoo zij daarnaar gevraagd wordt, en ook zoo noodig de aandacht van burg. en weth. te vestigen op een of ander punt, dat een deel uitmaakt van het staatsgezag, dat aan burg. en weth. is toevertrouwd bij art. 179 der gemeentewet. Dit maakt een groot verschil in de wijze van beschouwing. Als hier het collegie van dagelijksch bestuur een advies meent noodig te hebben, en dan dit advies van eene bepaalde commissie over eene of andere zaak vraagt, of wanneer de commissie uit eigen beweging de aandacht van het collegie van het dagelijksch bestuur op de eene of andere zaak vestigt en eene voordragt doet over de wenschelijkheid van dezen of genen maatregel, dan ziet hij daarin geen bezwaar, dat dit eene aanmatiging van gezag zoude zijn, want de raad is bij magte die voorstellen niet in overweging te nemen.

Men heeft gezegd, dat de gemeente- en provinciale besturen uit zich zelve maatregelen moeten nemen, doch dan zoude door den wetgever ook de noodige kennis altijd in die besturen moeten zijn vooronderstelde, en nu zal toch wel zelden zulk eene speciale kennis omtrent alle mogelijke zaken daar te vinden zijn. En zoo de gemeentebesturen zich dan niet mogen laten voorlichten en geheel op eigen wieken moeten drijven, dan zal men in eene treurige positie geraken.

Men heeft art. 179 aangevoerd als grond tegen de gezondheidscommissie; maar spr. kan nergens in de gemeentewet een verbod vinden, dat men zich niet mag laten bijstaan en voorlichten door zulk eene commissie. Hij beroept zich daarbij op het rapport zelf, dat spreekt van een initiatief van de plaats. genesk. commissie; het zoude, indien dat argument waar was, ook onregt zijn en even onwettig, zoo het dag. bestuur bij eene epidemie een advies vroeg van de plaats. genesk. commissie. Is het aangevoerde argument van toepassing op eene gezondheidscommissie, dan is het ook toepasselijk op de commissie van plaats. genesk. toevoorzigt.

Eindelijk argumenteert men uit art. 54, dat daar aan den raad opgedragen is vaste commissiën van leden uit zijn midden te benoemen, en dat krachtens de memorie van toelichting bleek, dat de wetgever die commissiën had willen wettigen, en men trok daaruit de gevolgtrekking, dat de raad geene andere commissiën mag benoemen. Art. 54 strekt om de bevoegdheid van den raad in dezen te bevestigen, omdat aan de wettigheid daarvan getwijfeld werd. Maar omdat aan den gemeenteraad de bevoegdheid wordt verleend commissiën te benoemen, ligt daarin niet opgesloten en mag men daaruit het gevolg niet trekken, dat het verboden is andere commissiën te benoemen. Maar hij acht het ook een allergevaarlijkst argument, en hij waarschuwt er voor eene eerste schrede op dit pad te doen. Op die wijze zoude men de ongerijmdste gevolgtrekkingen uit de gemeentewet kunnen maken. Het tegendeel van het beweerde blijkt in de bedoeling van de wet te liggen. Als men de wetgevende magten in den staat nagaat, dan ziet men dat andere collegiën niet bij magte zijn vaste commissiën te benoemen, tenzij daaromtrent eene bepaling gemaakt is. Zoo vindt men bij de Staten Generaal het regt van enquête; de provinciale wet verleent geene vrijheid aan de staten eene vaste commissie te benoemen dan na de magtiging des Konings. De gemeentewet bepaalde vroeger daaromtrent niets ten aanzien van de gemeentebesturen, daarom heeft de regering, het wenschelijke daarvan in de memorie van toelichting erkennende, in art. 54 der gemeentewet het regt en de bevoegdheid van den raad buiten allen twijfel willen stellen. Maar daardoor is niet het regt ontnomen om commissiën door den raad te doen instellen.

Hij heeft dan vrijheid genomen de aanneming van de conclusie van het rapport te ontraden; na de indiening van zijn amendement is hij daarin nog bevestigd door het stuk van den heer DE LA FAILLE. Wat de onwettigheid betreft, is ook door dezen gewezen op het voorbeeld van andere steden, waar dergelijke commissiën zijn ingesteld. Indien het waar was, dat het onwettig is, dan zouden Ged. Staten daarop wel aanmerking gemaakt en reden gevonden hebben om hunne goedkeuring daaraan te weigeren, of de burgemeesters zouden gebruik hebben gemaakt van hun regt om de besluiten van den raad, die met de algemeene bepalingen van wetgeving strijden, te schorsen. Zelfs in het vorstelijk 's Gravenhage is in den 10den Julij soortgelijk voorstel ter tafel gebragt, en dit zoude toch niet in overweging genomen zijn, indien men zulk een voorstel in strijd met de wet achtte. Hij gelooft dat men te veel gewigt hecht aan het bezwaar van strijd met de wet.

De heer CREMERS heeft met volle overtuiging het advies der commissie mede onderteekend en hij is in die overtuiging bevestigd, — vooral door hetgeen de heer DE LA FAILLE in zijn advies heeft medegedeeld voor een tegenovergesteld gevoelen, — dat het gevaarlijk zoude zijn het voorstel van den heer DE SITTER aan te nemen. In een punt sympathiseert hij met den heer DE LA FAILLE; deze heeft het rapport genoemd eene *persifflage*; bij de lezing van het voorstel van den heer DE SITTER heeft dit bij hem volkomen denzelfden indruk gemaakt, hij heeft 11 Zaturdag, naast den heer DE SITTER zittende, dezen gezegd te gelooven, dat dat stuk eene *persifflage* was op het voorstel der Groningsche geneeskundigen. Als hij de gronden van dat stuk nagaat, dan wordt daar gezegd, dat het leven der ingezetenen zwaarder moet wegen dan eenige honderden guldens, deze woorden vooral gaven hem zulk een vermoeden. Als men dat zoo ziet, dan is het even alsof het de vraag gold, of men eenige honderden guldens over zal hebben voor het leven der ingezetenen. Maar dat is de vraag niet; het is hier de vraag, op wat wijze zullen de beste maatregelen genomen kunnen worden voor de gezondheid der ingezetenen, op wat wijze zal daarvoor het best kunnen gezorgd worden en dan houdt hij het voor beter zich te vrijwaren voor eene zoodanige gezondheidscommissie, die hij voor nadeelig acht.

Hij komt op tegen de uitdrukking door den heer DE LA FAILLE gebezigd: *salus populi summa lex.* Zoo onbestemd als zij daar staat is zij gevaarlijk. Hij neemt het aan in dien zin dat het heil van het volk het doel moet zijn van de wetgeving; maar zoodra de wetgever dat heil overwogen heeft, is de handhaving van de wet het *salus populi* geworden en niet, dat iedereen zijne bijzondere meening over het *salus populi* zal kunnen opdringen, ook tegen de wet. Volgens het adres van den heer DE LA FAILLE is het *salus populi* het hoogste ook tegen de wet aan. Maar zelfs als de wet zoodanige commissie toeliet, zoude hij haar ontraden.

Of de wet het toelaat? Zijns inziens niet. Men heeft art. 54 der gemeentewet aangehaald. De hier bedoelde commissie kan niet vallen onder alinea 1 van dit artikel, zij valt alleen onder alinea 2, waarin gezegd wordt, dat aan vaste commissiën opgedragen kan worden burg. en weth. in het beheer van bepaalde takken van de huishouding der gemeente bij te staan, doch alleen *op voordragt van burg. en weth.* en dan nog alleen van leden van den raad. En nu vraagt hij, of niet alles wat een onderwerp van behandeling van de hier bedoelde commissie zal uitmaken, valt onder hetgeen in art. 179 aan burg. en weth. wordt opgedragen, of moet burg. en weth. tegen het voorstel zijn?

In hoever de commissie een staatsgezag is of niet, daarover wil hij niet redetwisten, maar hij gelooft, dat het waar is, hetgeen het rapport zegt, dat zij *werkelijk* een staatsgezag zal worden, dat zoodanig eene commissie burg. en weth. zoude overvleugelen. Het is een moeijelijk punt hieromtrent zijne meening te zeggen, doch hij acht zich verpligt dit te doen. In vroegere tijden heeft de geestelijkheid, zonder op het kussen te zitten, door hare magt over de zielen der menschen het zoo ver gebragt, dat zij 's lands zaken zoo goed als bestierde, want iedereen was bevreesd voor zijne ziel. Nu is hij beangst, dat de geestelijkheid zou vervangen worden door de geneeskundigen, die eveneens vrees kunnen aanjagen voor het ligchaam; hierin is het gevaar gelegen.

Het voorstel zelf schijnt misschien eenigzins onschuldig, maar het verraadt zich en is in het gedrukt advies nog meer verraden.. Men zegt, waarom zal men geene commissie benoemen en die om raad vragen? Dit is het juist; die commissie zal niet alleen raad geven die gevraagd is, zij zal ook haren raad opdringen over alle mogelijke zaken en onderwerpen; haar werkkring is reeds uitgebreid, maar zij wordt nog uitgebreider gemaakt door den heer DE LA FAILLE, zoo dat het alle grenzen te buiten gaat: men wil de huizen doorzien, men wil zien of de kleederen bij de kleermakers gevaar van besmetting aanbrengen, men zoude ook even goed de menschen op straat kunnen nazien, of hunne schoenen wel digt zijn, want niets is nadeeliger voor de gezondheid dan natte voeten. De commissie zoude het roer geheel in handen krijgen, want — hier wordt het gordijn opgeligt in het advies van den heer DE LA FAILLE, — zij zal burg. en weth. op zijde staan *om aan het dagelijksch bestuur de moeijelijkste werkzaamheden uit de handen te nemen.* Waar zal dat heen? Hij herhaalt, er mag geene commissie benoemd worden, voordat daarover door burg. en weth. eene voordragt is gedaan bij den raad, doch nimmer om iets uit de handen te nemen.

Spr. wenscht niet zulk eene commissie, die bij het bestuur ongevraagd ieder oogenblik raad zal geven; hij is bevreesd, dat indien zulk eene commissie een advies uitbragt, een voorstel deed en het viel niet in den smaak van burg. en weth., men dan weder even als nu zoude zeggen, dat het alleen *kleingeestigheid* of *onverstand* kon zijn, dat die voorstellen verwierp. Dat zouden uitdrukkingen zijn, die men elk oogenblik zoude kunnen terug verwachten en daaruit zouden telkens onaangenaamheden en strijd ontstaan. De wettige ligchamen moeten onbelemmerd beoordeelen en besluiten.

Ten slotte komt hij er nog op terug, dat wij eene plaats. genesk. commissie hebben, wier roeping het is om maatregelen voor te stellen bij epidemiën, en nu is het waar, dat hij tweespalt zoude vreezen, indien er twee commissiën bestonden. De heer DE SITTER heeft gezegd, dat het rapport den aard der commissie verward heeft; de plaats. genesk. commissie kan alleen repressief handelen, de voorgestelde commissie zal preventief zijn. In het advies van den heer DE LA FAILLE wordt gezegd, dat zoo het rapport niet aan overhaasting moet toegeschreven worden, de gedachte bij hem zou opgekomen zijn, dat het voorstel der Groningsche geneeskundigen niet begrepen was. Spr. is zelf lid van de commissie, maar hij stelt zich voor een oogenblik daar buiten, en dan nog gelooft hij, dat als het voorstel niet goed begrepen is, dit dan de schuld is van de voorstellers, maar niet van de commissie, die rapport heeft uitgebragt. Overigens in het rapport is wel degelijk het verschil tusschen beide commissiën aangetoond, men heeft er aangetoond, dat de preventieve raad ook thans kan worden verkregen van de plaatselijke geneesk. comm. en bij alle deskundigen, geneeskundigen en anderen, men heeft het ook wel ingezien en dadelijk begrepen, dat de commissie eene zoude zijn, die zich zoude mengen in de zaken toevertrouwd aan burg. en weth.

Maar waartoe zal het voorstel dienen? Zal men daardoor alles hebben waarover men vrome wenschen kan koesteren? Men zal door die commissie geen enkel resultaat verkrijgen, wat op dit oogenblik ook niet zonder haar kan worden verkregen. Spr. wil geen gestelijke, die hem zijnen raad voor de ziel opdringt, hij wil ook geen geneeskundige die hem zijn raad ten opzigte van zijn ligchaam opdringt; de wet laat het niet toe; het is hoogst nadeelig voor de gemeente en zoo er eene commissie ingesteld mogt worden en zij drong zijn huis binnen, dan zoude dit voor hem eene reden worden om de gemeente te verlaten. Hij verlangt voor alle standen de vrijheid, die hij voor zich zelven verlangt.

De heer DE LA FAILLE kan zich grootendeels beroepen op hetgeen hij in zijn gedrukt advies gezegd heeft; wat het regtsgeleerde punt aangaat, door den heer VAN IMHOFF behandeld, de beantwoording daarvan laat hij aan den heer DE SITTER over. Wat de heer CREMERS gezegd heeft ter parodiëring van zijn voorstel, hij gelooft, dat eene groote voorliefde voor het kind dat hij mede ter wereld heeft geholpen, het rapport, hem tegen de inspraak van zijn hart zoo heeft doen spreken: hij had echter wel gewenscht wat meer bewijzen in zijne woorden te vinden. Hij zal over de wettigheid niet spreken, doch meent dat het voorbeeld van dergelijke gezondheidscommissiën in andere steden nog al iets zal afdoen. De heer CREMERS zegt wel, dat de commissie zal zijn nadeelig; de gronden daarvoor zijn weder dezelfde als reeds zijn opgegeven in het rapport, dat de commissie zal komen in conflict met de leden van het dagelijksch bestuur, en dat zij dit zal overvleugelen. Spr. heeft opgegeven in hoever zulk eene commissie zoude zijn in het belang van de maatschappij; de wenschelijkheid van hetgeen daarin opgenoemd wordt is erkend: dat al het opgenoemde niet gebeurt, de schuld daarvan is niet altijd te wijten aan B. en W.; maar wanneer nu de geneeskundigen geheel belangeloos, met opoffering van tijd en moeite, met een voorstel komen, en zich aanbieden om burg en weth. bij te staan in zulke punten, die niet onder hun geest of begrip vallen, dan had in allen gevalle dat voorstel niet verdiend aldus geparodiëerd te worden; men had geene reden om te zeggen, dat zij de geheele maatschappij zoude willen aanvallen, dat zij het bestuur zoude willen overvleugelen: zoo verre gaat zij niet. Hetgeen in zijne brochure aangegeven wordt, zou gezegd kunnen worden als raadgeving; men zou in het dagelijksch gesprek kunnen indachtig maken op punten die voor reglementen niet vatbaar zijn. Hij wil zijn advies ook niet gehouden hebben voor een uitgewerkt stuk: toen in de vorige vergadering het amendement kwam van den heer DE SITTER, had hij het plan dit voor te dragen; en toen nu de zaak uitgesteld werd, heeft hij het laten drukken voor de leden van den raad.

Als een bewijs dat een zoodanige commissie kan bestaan, haalt hij Frankrijk aan: waar zulke commissiën niet alleen sedert 8 of 10 jaren overal bestaan, maar herhaaldelijk zijn ingesteld en telkens bevestigd door besluiten van het alg. Gouv. en van Prefecten van Policie.

Het nut van zulk eene commissie zal men wel niet kunnen tegenspreken; en nu vraagt hij, wat toch wel bij de raadscommissie tegen de geneeskundigen zulk eene groote reactie kan uitgelokt hebben, dat men zulk eene commissie niet alleen niet noodzakelijk, maar ook zelfs niet wenschelijk acht; hij kan zich dit zeer moeijelijk verklaren.

De heer QUINTUS zal nog een enkel woord zeggen over het eerste gedeelte van het rapport, over het tweede gedeelte zal hij kort zijn. Hij waarschuwt, om geene regtsgeleerden en staatshuishoudkundigen met geneeskundigen over een en hetzelfde onderwerp in contact te brengen, want werkelijk: de geneeskundigen trachten naar idealen, en de anderen zien alleen op de letter van de wet; de eersten zijn de poëten, de anderen de prosaïsten, en als men deze te zamen laat werken, dan zal het altijd verkeerd gaan, men zal altijd broddelwerk krijgen. Het beste is dat men ieder laat blijven bij den stand waarin hij in de maatschappij is.

En als het dan zoo wenschelijk is, dat er eene gezondheids-commissie ingesteld worde, dan kunnen de geneeskundigen dit doen, zij behooren zich dan tot eene commissie te formeeren, even als er vele dergelijke commissiën hier zijn, zooals de commissie voor de spijsuitdeeling, voor behoeftige kraamvrouwen, voor moederlijke weldadigheid, de choleracommissie, die ook van den raad geene instelling ontvangen hebben. En wil men meer, welnu de wet op de vereeniging geeft vrijheid om voor dertig jaren te bestaan, en wil men eene voortdurende commissie, men zal eene wet van de Staten Generaal kunnen erlangen om daaraan kracht te geven.

Zoodanig eene commissie kan niet anders ingesteld worden dan ten gevolge van de wet; de vorige spreker heeft er op gewezen, dat zij in Frankrijk bestaan op grond van een decreet, maar hieruit blijkt ook, dat er eerst een decreet, eene wet moet zijn. En die wet bestaat hier voor ons niet in de gemeentewet. De raad mag niets meer of minder dan wat hem bij de gemeentewet is opgedragen, en als hij nu daarin ziet, dat aan den raad is opgedragen het maken van verordeningen voor de zedelijkheid en de gezondheid, dan is de zorg daarvoor aan den raad gedelegeerd en de raad mag die niet weer aan anderen overdragen. Als dat toch zoo voortging en de een weder aan een ander zijne magt overdroeg, dan zoude

er geen einde aan zijn en het zoude onmogelijk zijn de orde in den staat te handhaven.

Maar de raad heeft niet alleen de magt niet daartoe, maar zelfs niet het toezigt op de gezondheidsdienst, dat aan burg. en weth. behoort en hij is reeds min of meer onbevoegd tot de discussie hierover. Alles wat de gezondheidsdienst betreft behoort bij burg. en weth. en de raad mag geene commissie instellen, tenzij burg. en weth. eene voordragt doen en hij heeft dus nog veel minder de magt hetgeen tot de bevoegdheid van burg. en weth. behoort over te dragen aan eene commissie buiten den raad verkozen.

Art. 54 der gemeentewet beslist de kwestie rond en duidelijk, de raad kan vaste commissien benoemen zijner leden. En nu leest men in art. 179 litt. *l.* dat aan burg. en weth. het toezigt op de gezondheidsdienst is opgedragen. Hoe zoude het nu mogelijk zijn, dat de raad de magt aan zich trok om eene commissie buiten zijne leden te benoemen zonder voordragt van burg. en weth.; hij acht dit zoo verkeerd, dat hij niet begrijpen kan, hoe iemand hieraan nog kan twijfelen.

De heer MULLER heeft de stukken van de heeren DE SITTER en DE LA FAILLE gelezen, doch is daardoor niet tot eene andere overtuiging gebragt. Hij is het geheel eens met het rapport, dat de raad onbevoegd is. Hij zal de gronden door de vorige sprekers daarvoor aangevoerd niet herhalen, doch alleen antwoorden op hetgeen de heer DE SITTER gezegd heeft, dat men in dezen niet moet letten op art. 54, maar op artt. 135 en 150 der gemeentewet. Als hij die artt. naleest, dan vindt hij daarin aan den raad de bevoegdheid toegekend tot, en voorschriften gegeven over het maken van verordeningen, de zaken aangewezen waarover verordeningen mogen worden gemaakt en wat in dezelve mag opgenomen worden; en nu is hier geen sprake van eene verordening, hier is de vraag te beoordeelen of de raad vaste commissiën buiten zich mag benoemen. Hij ziet niet in, hoe hier op die artt. kon gewezen worden. Had men den raad voorgesteld de eene of andere verordening vast te stellen, die geacht werd in het belang der openbare orde, zedelijkheid of gezondheid te zijn, dan kon de raad uit art. 135 bemerken, dat hij bevoegd was verordeningen te maken en bij het maken daarvan, had hij te letten op art. 150, maar het gezelschap geneeskundigen heeft niet voorgesteld eene verordening te maken in het belang der gezondheid, maar om eene vaste commissie te benoemen, die in het belang der algemeene gezondheid werkzaam zal zijn.

Blijkens art. 134 behoort aan den raad de bevoegdheid omtrent de regeling en het bestuur van de huishouding der gemeente, zoo die niet aan den burgemeester of aan burg. en weth. is opgedragen; buiten de personen daar genoemd is niemand bevoegd tot regeling van het bestuur der huishoudelijke zaken van de gemeente; alleen art. 54 veroorlooft vaste commissiën te benoemen. Is er nu sprake van eene vaste commissie, dan dient op die bepaling van de wet te worden gelet, niet op art. 135 en volg.

Spr. erkent, dat reeds op sommige plaatsen dergelijke commissiën zijn benoemd, doch dit is voor hem niet voldoende om te zeggen dat het geoorloofd is. Hij is overtuigd, dat niet door ieder de bepalingen der gemeentewet over de huishouding der gemeente gelijkelijk worden uitgelegd, dat reeds deed hem denken, dat er zouden zijn, die niet eenstemmig met het rapport over het ongeoorloofde van dergelijke commissiën zouden denken, zooals nu ook reeds gebleken is. Daarom ook mogt het onderzoek niet overbodig geacht worden, of zoodanige commissie noodzakelijk en wenschelijk was, nadat reeds het onwettige er van was aangetoond, en dat onderzoek strekte dus niet om te veel, of, zoo als men het heeft uitgedrukt, niets te bewijzen.

Het komt hem voor, dat de heeren DE SITTER en DE LA FAILLE gemeend hebben, dat de commissie van oordeel is dat het niet noodzakelijk noch wenschelijk zoude zijn den algemeenen gezondheidstoestand te bevorderen enz. Dat zij verre, de commissie is overtuigd, dat er veel kan worden aangewend tot bewaring en bevordering der gezondheid; zij heeft erkend, dat het den raad aangenaam moet zijn, met het verkeerde bekend te worden gemaakt; de commissie stelt hoogen prijs op het welzijn harer medeburgers, maar zij heeft zich afgevraagd, of men hier om het doel te bereiken, dat beoogd wordt, nevens de plaatselijke commissie van geneeskundig toezigt, eene *afzonderlijke* commissie moet benoemen. Zij heeft die noodzakelijkheid niet ingezien. Men heeft gewezen op het verschil, en dat de voorgestelde commissie preventief zoude zijn; maar de plaatselijk geneeskundige commissie, ofschoon meer bepaaldelijk tot het voorstellen van repressieve maatregelen bevoegd, heeft reeds meermalen maatregelen tot voorkoming van deze of gene ziekte aan de hand gegeven, dikwerf getracht de gezondheid der ingezetenen zooveel mogelijk te bevorderen, en zich gewend tot burg. en weth. Hij wil, ten bewijze hiervoor, alleen mededeelen, dat in 1852, 1853 en 1854 missives van die commissie bij burg. en weth. zijn ingekomen om noodzakelijke maatregelen te nemen tegen de prostitutie. Is die commissie ook al niet verpligt voorstellen omtrent preventieve maatregelen te doen, men heeft in haar eene commissie die den raad *kan* voorlichten en burg. en weth. attent maken; zij is steeds bereid geweest inlichting te geven en zal, hij houdt zich daarvan overtuigd, steeds daartoe bereid blijven. — Hij houdt zich overigens aan het rapport.

De heer DE SITTER wenscht een enkel woord aan de beide voorlaatste sprekers te antwoorden. De heer QUINTUS heeft gewezen op de onwettigheid, omdat in Frankrijk zoodanige commissiën door wetten zijn ingesteld, dat hier niet zulk eene wet is en dat zij dus hier niet kunnen bestaan. Hij moet daartegen opmerken, dat in België en Frankrijk die commissiën werken over het geheele land, men heeft daar een systeem van centralisatie, zij moeten daar dus bij eene algemeene wet of decreet worden ingesteld; maar waar alleen plaatselijke instellingen bedoeld worden, zooals hier, zijn ook alleen plaatselijke verordeningen noodig. — De heer CREMERS ontraadde de geneeskundigen op het kussen te zetten, omdat de commissie zich dan ieder oogenblik bij de ingezetenen zoude kunnen aanmelden om binnen de huizen te dringen. Maar dat zal niet zoo aan het goedvinden der geneeskundigen worden overgelaten, dat moet volgens de grondwet wel degelijk door plaatselijke verordeningen geregeld worden, waarin bepaald de gevallen moeten opgegeven en bepaald worden, waarin het binnentreden in de huizen der ingezetenen mag geschieden. Daartegen is dus genoegzaam gewaakt, en heeft men waarborgen.

Verder heeft men uit art. 54 geargumenteerd, dat de raad onbevoegd is tot het benoemen van eene commissie, het is steeds hetzelfde argument, eene *petitio principii*. Maar hij vraagt, waartoe dan art. 134 en 135 geschreven zijn in de wet; aan den raad behoort bij uitsluiting het maken van verordeningen en als hij het daarbij nu van belang acht zulk eene commissie in te stellen en zulks doet in art. 1 van eene te maken verordening, dan blijft de raad op een wettig terrein. Waaruit toch, als art. 134 geen bevoegdheid aan den raad geeft, heeft de raad bevoegdheid om verordeningen te maken op het brandwezen en een corps brandmeesters aan te stellen. Men zal zeggen, dat dit zijn gemeente-ambtenaren, maar dit is juist ook de bedoeling, de leden der gezondheidscommissie zullen ook zijn gemeente-ambtenaren, alleen met dit onderscheid, dat zij niet gesalarieërd zullen worden. Evenzeer als de raad bevoegd is een corps brandmeesters aan te stellen, evenzeer is hij ook bevoegd eene commissie in te stellen, aan welke werkzaamheden zijn opgedragen om burg. en weth. ter zijde te staan. Ten aanzien van hetgeen de heer QUINTUS gezegd heeft, dat hij zich niet begrijpen kon, hoe iemand nog voor zoodanige commissie kon zijn, moet hij nog wijzen op het voorbeeld van drie gemeenteraden in ons land, op allen in België, die zich dan nog zulke illusiën schijnen te maken.

De heer GEERTSEMA wenscht nog een enkel woord te zeggen nopens de kracht van het argument geput uit art. 135 in verband met art. 54 der gemeentewet. De uitlegging toch, die hieraan gegeven moet worden, is grootendeels de spil waarom de discussie draait. De heer CREMERS heeft gezegd, dat de bedoelde commissie zou vallen onder alinea 2 van art. 54 en dus eene commissie zou zijn, die burg. en weth. in het beheer van een tak van de huishouding der gemeente zou bijstaan. Als men dit bewezen heeft, dan gelooft spreker, dat men een eind ver gekomen zal zijn. Maar hier is geene spraak van eene commissie, die burg. en weth. zal bijstaan. Immers in art. 179 wordt aan burg. en weth. niet opgedragen de zorg voor den gezondheidstoestand, maar het toezigt op de gezondheids*dienst*. Er moet eerst zijn eene gezondheidsdienst, en wie is de magt die haar in het leven roept? Aan den raad is de magt gegeven om verordeningen te maken in het belang van de gezondheid en nu oefenen burg. en weth. het toezigt daarop uit, gelijk dit door den raad geregeld is. En nu ziet hij geene zwarigheid om in zulk eene verordening in het belang van de gezondheid de benoeming van eene commissie op te nemen om den gezondheidstoestand te onderzoeken. Wanneer dat punt daarin vastgesteld is, dan zal het later de vraag kunnen zijn hoever de werkkring van zulk eene commissie zich zal uitstrekken. De heer v. IMHOFF heeft begrepen, dat en het geven van raad en het voortdurend instellen van onderzoek zoude ingrijpen in de magt van burg. en weth. en van den raad, maar hij gelooft, dat het argument van den heer VAN IMHOFF, dat noch burg. en weth., noch de raad bevoegd zijn om het onderzoek omtrent deze of gene zaken aan anderen op te dragen, inderdaad te ver gaat; men heeft reeds gewezen op de commissie voor het brandwezen, zoo wijst hij op het marktwezen en zoo zouden er nog meer andere punten zijn, waarin het onderzoek aan andere personen of eene commissie is opgedragen.

En als men nu aanneemt, dat zoodanige opdragt van onderzoek niet strijdig is met de wet, dan zou men gerust vooreerst kunnen vaststellen het beginsel, dat er zal zijn eene gezondheidscommissie, waarvan de zamenstelling en de regeling van den kring harer werkzaamheden van latere zorg zal zijn en men zal vele van de thans voorloopige bezwaren gerust vooreerst ter zijde kunnen stellen.

De heer OUDEMAN vindt zich verpligt met een woord zijne stem te motiveren, vooral omdat de leden van het dagelijksch bestuur ten eerste bij deze zaak geïnteresseerd zijn en hij, als hij zijne stem tegen de instelling van eene commissie zal uitbrengen, den schijn niet wenscht op zich te laden, dat de gezondheid der ingezetenen hem niet ter harte gaat. Wat het eerste punt, de bevoegdheid om eene gezondheidscommissie te benoemen, aangaat, daarover bestaat verschil onder de regtsgeleerden; spr. is van oordeel, dat de raad onbevoegd is tot de benoeming. Hij zal al de argumenten daarvoor niet herhalen, maar als het waar is, dat de benoeming van zulk eene commissie uit de wet ontleend moet worden, dan is door geen der leden een artikel aangetoond, waarbij die bevoegdheid aan den raad wordt verleend. Men heeft wel uit art. 135 geargumenteerd, dat de raad bevoegd is verordeningen te maken, maar hij vraagt of hier sprake is van het maken van verordeningen en zoo ja, dan wijst hij op art. 150 en vraagt, of de benoeming van eene commissie hier niet geldt voor eene zaak van algemeen belang en of hier niet eerst moet zijn eene algemeene wet. De gezondheidscommissie heeft veel overeenkomst met de kamer van koophandel, die wel degelijk ingesteld wordt krachtens kon. besluit; zonder zulk een besluit zou de raad onbevoegd tot de instelling van deze geweest zijn.

Maar gesteld, dat de raad bevoegd ware, dan is voor zulk eene commissie geene noodzakelijkheid, zij is niet wenschelijk. Dit is het eenstemmig gevoelen bij alle leden van het dagelijksch bestuur, dus zal daarvoor van burg. en weth. nooit een voorstel uitgaan; men vreest van eene gezondheidscommissie veeleer belemmering dan bevordering der maatregelen door burg. en weth. te nemen.

Men heeft gezegd, dat de plaats. geneesk. commissie alleen repressieve maatregelen neemt, maar niets belet die commissie om ook over andere zaken voorstellen te doen; er is licht genoeg te krijgen in en buiten den raad, en zoo eene commissie werd ingesteld, dan zoude hij vreezen voor botsingen. Zoo de meerderheid van den raad van gevoelen is, dat zulk eene commissie moet ingesteld worden, dan zullen burg. en weth. zich schikken, maar voor het oogenblik is hij tegen de instelling.

De heer TRIP motiveert ook zijne stem; het is door den vorigen spr. reeds gezegd, dat burg. en weth. eenstemmig tegen de instelling van eene commissie zijn, maar niet omdat zij geen belang stellen in de openbare gezondheid, het is hun pligt daarvoor te zorgen. Vooral in zijne betrekking zal hij alles doen wat mogelijk is om aan dien pligt te voldoen en hij gelooft, dat het in de laatste jaren reeds gebleken is, dat burg. en weth. zich de zaak ten ernstigste aantrekken. Hij is er tegen, omdat het de zaak niet zal bevorderen, hij vreest dat er dan te veel voorstellen zullen komen, dat er te veel inmenging zoude zijn en dat er geen tijd zoude zijn om tot de uitvoering te komen. Hij gelooft ook, dat de wet de instelling van zoodanige commissie verbiedt. Hoezeer hij dus de getoonde belangstelling eerbiedigt, gelooft hij geene vrijheid te hebben zijne stem aan de instelling van zulk eene commissie te geven.

De heer v. ITTERSUM wijst op de moeijelijke positie voor die leden van den raad, die geene regtsgeleerden zijn, om bij het groote verschil tusschen de regtsgeleerden over regtskwestiën hunne stem uit te brengen. Hij heeft zich wel eens afgevraagd bij zulke gelegenheden, aan welke zijde zij zich moeten scharen, die geene regtsgeleerden zijn, en als men hem dan van geene bepaalde zienswijze heeft overtuigd, dan volgt hij zijn gevoel en zijn oordeel. In zulk eene positie bevindt spr. zich ook nu. Hij heeft de discussiën met belangstelling gevolgd en door kundige regtsgeleerden het voor en het tegen van het regtspunt hooren betwisten; hij zal zich niet op dat terrein begeven.

Maar hij heeft ook de handelwijze van de commissie hooren parodiëren, en meende dat zoodanige oordeelveiling beneden ieder lid van den raad was; het heeft hem leed gedaan zulks te moeten hooren; kan men de gevoelens van anderen niet deelen, men kan ze beantwoorden, men moet ze eerbiedigen, maar ze belagchelijk te maken, dat is de grootste schande, die men een mensch kan aandoen. Door den heer QUINTUS is gezegd, men moet geene regtsgeleerden en doctoren vereenigen; hij wil die juist vereenigen, hij wil dichters naast prosaisten, die eersten kunnen zeggen: dat is een behoefte, opdat dan de anderen kunnen zien wat de wet toelaat; hij vreest die vereeniging niet. En als hij nu nagaat, wat hij gelezen heeft en het voorstel van den heer DE SITTER en het advies van den heer DE LA FAILLE, dan zegt hem zijn hart: ik wensch zoodanig eene commissie en als hij dan niet beoordeelen kan of de wet zulks toelaat of niet, dan schaart hij zich aan de zijde van hen, die ja zeggen en zegt dat hij voor eene commissie is.

Door den heer CREMERS worden nog enkele punten uit het gesprokene beantwoord en hij blijft aandringen op de aanneming van de conclusie van het rapport; ingeval echter het eerste punt van het voorstel van den heer DE SITTER mogt worden aangenomen, dat strekt om de conclusie van het rapport te verwerpen, wenscht hij in plaats van het tweede lid daarvan een amendement voor te stellen, om n.l. voor en aleer een beginsel vast te stellen eene commissie te benoemen, om daaraan het ontwerpen van eene verordening op te dragen.

De voorzitter heeft bij het gesprokene niets bij te voegen, hij is overtuigd, dat het voor de gemeente nuttig zal zijn, dat de conclusie wordt aangenomen.

De beraadslagingen zijn hierop gesloten en, zooals medegedeeld is, werd de conclusie van het rapport met 13 tegen 9 stemmen aangenomen.

De heeren DE SITTER en DE LA FAILLE hebben aanteekening in de notulen verzocht, dat zij zich met dit besluit niet hebben kunnen vereenigen.

Avondzitting van Zaturdag den 8sten December.

Aanwezig: de heeren SLOT, TRIP, OUDEMAN, MULLER, v. ITTERSUM, ROELFSEMA, DOORNBOSCH, v. HOUTEN, DE SITTER, CREMERS, MESDAG, MEIJER, GEERTSEMA, DOMMERING, v. HEIJNINGEN BOSCH, LOHMAN, WICHERS, DE LA FAILLE, QUINTUS en v. IMHOFF.

In behandeling wordt genomen:

1) *Adres van de Afgescheidene Israëlietische gemeente Teschuath-Israël om een door haar aangekocht stuk gronds tot begraafplaats te mogen inrigten.*

Nadat de heer CREMERS was opgekomen tegen eene uitdrukking, die voorkwam in het adres van het kerkbestuur der Israël. gemeente, stellen burg. en weth. voor te besluiten: 1) te bepalen, dat aan de Israël. gemeente *Teschuath Israël* zal worden afgestaan het aan de noordoostzijde van de begraafplaats der Israëlieten buiten de Boteringepoort gelegen driehoekig gedeelte, waarin nog geene lijken zijn opgenomen, zullende de afsluiting en inrigting van dat deel tot eene begraafplaats geheel komen ten koste van de gemeente *Teschuath Israël*; voorts, dat aan burg. en weth. zal worden opgedragen de wijze van de verdeeling en afscheiding en al wat tot uitvoering van dit besluit noodig is te regelen en 2) af te wijzen het door de Israël. gemeente *Teschuath Israël* ingediend verzoek om vergunning te mogen erlangen tot de inrigting van een door haar aangekocht stuk gronds buiten de Oosterpoort tot eene begraafplaats.

De heer OUDEMAN zegt tot toelichting van dit voorstel, dat het bestuur van *Teschuath Israël* daarin genoegen neemt. Toen vroeger in den raad het verzoek dier gemeente behandeld werd om eene begraafplaats buiten de Oosterpoort te mogen oprigten, is het denkbeeld geopperd, of niet een gedeelte van het Israël. kerkhof buiten de Boteringepoort aan de afgescheidene gemeente kon worden afgestaan. Aan burg. en weth. werd dit ter onderzoek opgedragen. Deze hebben de zaak onderzocht, doch bevonden, dat het ander kerkbestuur geen genoegen neemt in dien afstand van een gedeelte van zijn kerkhof; het meent dat de raad daardoor het eigendomsregt zou schenden en zijne bevoegdheid zoude te buiten gaan. Spr. gelooft evenwel, dat het kerkbestuur de zaak uit een verkeerd oogpunt beschouwt; dat het ten onregte uitgaat van het standpunt, dat de begraafplaats buiten de Boteringepoort aan het Israël. kerkbestuur in eigendom is afgestaan. Wanneer toch de regering een stuk gronds afstaat met de uitdrukkelijke bestemming om daarvan eene begraafplaats te maken, hetzij voor alle gezindheden, hetzij voor ééne afzonderlijk, dan wordt die daardoor niet het eigendom van deze. Nu is in het reglement van 1828 op de begraafplaatsen een deel van de Noorder begraafplaats bestemd voor het begraven van Israëlieten; eveneens wordt dit herhaald in art. 68 van het reglement van 1836. De regering heeft dus daaraan de bepaalde bestemming gegeven, dat op die plaats de lijken der Israëlieten, d. i. van alle Israëlieten zouden worden begraven. En nu zal het dan wel niet een schending zijn van eigendomsregt, wanneer de raad besluit, dat een zeker gedeelte van die begraafplaats zal bestemd zijn voor het begraven der lijken van de afgescheidene Israëlieten. Het is niets meer dan een maatregel van orde, noodzakelijk gemaakt door de twisten van die gemeenten onderling.

De heer DE LA FAILLE zegt zich ongaarne op regtsgeleerd terrein te wagen, maar hij wenscht toch eene vraag aan het dag. bestuur te doen. Als door het gemeentebestuur, zooals *in casu* is geschied, een stuk gronds wordt afgestaan om dat tot eene begraafplaats in te rigten, of dat dan wordt gegeven in vruchtgebruik, zoodat het kan worden terug genomen, dan wel in eigendom? De heer OUDEMAN heeft wel beweerd, dat de Regering het regt heeft dien grond terug te nemen, maar hij vraagt of dat gevoelen algemeen is onder de regtsgeleerden?

De heer OUDEMAN zegt zijne eigene meening te hebben medegedeeld, maar hij kan zich de zaak niet anders voorstellen, daar toch, in anderen zin opgevat, die grond nimmer weer aan de gegevene bestemming zou kunnen worden onttrokken, wat niet is aan te nemen. Hij ziet hier volstrekt geene schending van eigendom.

De heer DE LA FAILLE antwoordt, dat dit hem nog niet geheel voldoet.

De heer VAN HEIJNINGEN BOSCH gelooft niet, dat door aanneming van het voorstel van burg. en weth., de zaak tot een gewenscht einde zal worden gebragt. Het Israël. kerkgenootschap heeft toch herhaaldelijk geprotesteerd tegen den afstand van een deel van zijne begraafplaats. Hij zou veel liever zien, en voorziet daarvan een beter gevolg, zoo aan de afgesch. Israël. gemeente werd toegestaan eene begraafplaats buiten de Heerepoort te mogen oprigten. De omwonenden kunnen zijns erachtens zulk een last niet hebben van de dooden. Daarbij brengen de religieuse gevoelens der Israëlieten nog mede, dat eene begraafplaats als 't ware een ondeelbaar goed is, dat niet mag worden aangeroerd. Volgens spr. hebben burg. en weth. het toezigt over de begraafplaatsen, maar niet het regt om, wanneer die eenmaal zijn afgestaan, daarover zoo te beschikken als hier wordt voorgesteld.

De heer DE SITTER ondersteunt dit gevoelen. Hij ook betwijfelt het, of wel het voorstel doel zal treffen en ziet daarvan integendeel nieuwe verwikkelingen te gemoet. Zijn bezwaar grondt zich hierop, dat de grond van de vroegere begraafplaats der Israëlieten aan deze in eigendom toekwam, waarvoor aan de stad eene pacht werd betaald; dat hun later toen de begraafplaatsen buiten de poorten moesten worden opgerigt het gebruik van dien grond (waarop zij een verkregen regt hadden) is ontnomen en hun toen de tegenwoordige begraafplaats buiten de Boteringepoort is aangewezen; dat zij toen wel niet in eene slechtere positie zullen zijn gekomen dan zij waren en dat, schoon ze geen pacht meer betalen, zij eigenaren van den grond zijn; dat dus het gemeentebestuur te ver zoude gaan als het over den grond wilde beschikken. En waarom, vraagt spr., zullen wij ons blootstellen aan onaangenaamheden, terwijl er een middel is die uit den weg te ruimen door eenvoudig aan adressanten hun verzoek toe te staan.

De voorzitter antwoordt, dat burg. en weth. de bezwaren hebben besproken, maar er niet toe hebben kunnen komen den buren overlast aan te doen, door het oprigten van een kerkhof toe te staan?

De heer TRIP herinnert, dat toen het verzoek inkwam om een stuk grond buiten de Oosterpoort tot begraafplaats te mogen inrigten, burg. en weth. daarop afwijzend hebben geadviseerd, op grond van het keizerlijk decreet, waarbij was bepaald, dat kerkhoven moeten zijn op minstens 35 el afstand buiten de kom der gemeente, en op grond van eene ministeriële resolutie, waarbij dat decreet zoo wordt uitgelegd, dat iedere verzameling van huizen nog als de kom der gemeente moet worden beschouwd. Die afstand nu was hier niet in acht genomen. Toen ging in den raad eene stem op, waarom niet liever een deel van de Israël. begraafplaats werd afgestaan; en naar den wensch van den raad hebben burg. en weth. alstoen die zaak nader onderzocht en zijn dien ten gevolge tot hun tegenwoordig voorstel gekomen. Uit een regtskundig oogpunt, gelooft hij, dat dit gebeuren mag.

De heer VAN IMHOFF kan zich met het voorstel niet vereenigen. Het is zeker, dat alle Israëlieten op de Noorder begraafplaats moeten worden begraven; de leden van *Tesch. Isr.* zijn ook Israëlieten en moeten daar dus ook hunne lijken begraven. Maar dit is ook eigenlijk de kwestie niet. Als men nagaat, wat er staat in de reglementen op de begraafplaatsen, die door den raad zijn gemaakt, dan ziet men dat deze een stuk grond heeft afgestaan voor de inrigting van eene begraafplaats voor de lijken der *Israël. gemeente*. Welke is nu die gemeente? Zijns inziens de godsdienstige en gevestigde kerkelijke gemeente, onder één hoofdbestuur, die voor 100 jaren hier is ontstaan. Wilde men op het inwendige letten, dan zou men misschien (spr. weet dit niet) kunnen zeggen, dat de afgesch. Israëlieten in denkwijze meer overeenkomen met die, aan welke bij de reglementen van 1747 en later de begraafplaatsen zijn afgestaan; maar de regering heeft hier alleen op het uitwendige te zien en dan is het zeker dat *Tesch. Isr.* zich eerst voor korte jaren heeft afgescheiden van de sedert 100 jaren erkende Isr. gemeente. Nu is de vraag, of het hoofd-

bestuur afwijkt van de bepalingen, waaraan het verpligt is zich te houden? Dit doet het niet. Daaruit volgt, dat, willen de leden van *Tesch. Isr.* hunne lijken begraven op de begraafplaats der Israëlieten (die onder bestuur der hoofdsijnagoge staat) zich ook moeten onderwerpen aan de bestaande bepalingen.

Spr. nu gelooft, dat de raad er niet toe mag overgaan om aan de hoofdsynagoge op te leggen den afstand van zijn eigendom of van het gebruik, op grond dat de nieuwe gemeente niet is erkend dan onder de bepaling, dat het nimmer aanspraak zoude maken op iets dat aan de andere gemeente toekwam. Hij is dus tegen de voordragt.

De heer CREMERS zou ook liever gezien hebben, dat het verzoek van adressanten was toegestaan, omdat hij vreest, dat de uitvoering van de voordragt van burg. en weth. aanleiding zal geven tot moeijelijkheden tusschen de twee Isr. kerkgenootschappen, waarin het dag. bestuur zal kunnen worden gewikkeld. Maar deze is ook zijne eenige reden, waarom hij tegen die voordragt zou zijn. Hij ziet er niet het minste bezwaar in uit een regtskundig oogpunt. *Tesch. Isr.* heeft alleen afstand gedaan van de fondsen, kerkgebouwen en dergelijke goederen, die op het oogenblik der afscheiding aan de gemeente behoorden. Maar de begraafplaats bezat zij niet onder denzelfden titel als genoemde goederen. Zij heeft die van de Regering verkregen, na opheffing van de vroegere. Maar ook dit vroegere terrein bezat zij niet in vollen eigendom, en ware dit ook het geval, dan was toch de opheffing een gevolg van hooger bevel. En dat zij de tegenwoordige begraafplaats niet in eigendom heeft, blijkt ook hieruit dat zij die niet mag verkoopen. Zij heeft de vergunning om daar de lijken te begraven. Gaat dit met moeijelijkheden gepaard, dan brengt de policie van het plaats. bestuur mede, te beslissen, dat de eene op deze, de andere op die plek de lijken begrave.

De heer DE SITTER merkt op het aangevoerde van den heer TRIP aan, dat hij de juistheid van diens explicatie van het Koniz. besluit in twijfel trekt, daar dan ook de gewone Zuider begraafplaats ook niet buiten den vereischten afstand van de kom der gemeente zoude liggen; — waarop de heer TRIP repliceert, dat bij dit kerkhof geene verzameling van huizen is.

De heer WICHERS vereenigt zich met de voordragt van burg. en weth. De Israël. gemeente kan niet beweren de begraafplaats in eigendom te hebben. De heer DE SITTER heeft gezegd, dat zij de vorige begraafplaats in pacht had, dus niet in eigendom. Spr. begrijpt, dat zij ook de tegenwoordige begraafplaats niet in eigendom bezit. Eigendom toch geeft, volgens de definitie in het burg. wetb., regt om over eene zaak op de volstrektste wijze te beschikken, mits men er geen gebruik van make strijdende tegen de wetten of openbare verordeningen.

De raad heeft den grond hier afgestaan tot eene begraafplaats; hij heeft dus de bevoegdheid om op de volstrektste wijze over dien grond te beschikken beperkt, en alzoo geen vollen eigendom gegeven. Het geldt hier niet zoo zeer een godsdienstig als wel een administratief geschil tusschen de beide gemeenten. Burg. en weth. hebben alzoo de bevoegdheid om aan de eene gemeente, die zich afscheidt een gedeelte van de begraafplaats te geven, waarin nog nooit een lijk is begraven. — Spr. zou nog al bezwaar zien den grond buiten de Oosterpoort tot eene begraafplaats te laten inrigten, waardoor de eigendommen der omwonenden in waarde zouden worden verminderd.

De heer DE LA FAILLE verklaart met geen van de beide voorstellen vrede te hebben. De afgescheidene gemeente heeft het regt behouden hare lijken op het Israël. kerkhof te laten begraven; hij vraagt, of burg. en weth. het niet kunnen doorzetten, dat zij de lijken daar blijft begraven.

In stemming gebragt wordt het eerste deel van het voorstel van burg. en weth. aangenomen met 13 tegen 7 stemmen. (*Tegen:* de heeren *Dommering*, *de la Faille*, *Geertsema*, *van Imhoff*, *van Heijningen Bosch*, *Meijer* en *de Sitter*.)

Alsnu wordt ook overeenkomstig het tweede punt van dat voorstel besloten.

2) *Adres van de wedw.* WIEGMAN *te Finsterwolde, magtiging verzoekende tot den verkoop van een stuk gronds aldaar.* — In handen van de poldercommissie.

3) *Adres van den heer* G. BAKKER, *Notaris te Finsterwolde, verzoekende, dat de gemeente Groningen ook van zijn ministerie gebruik make.* — De voorzitter is van oordeel, dat dit eene zaak van uitvoering betreft en stelt voor de beschikking aan burg. en weth. over te laten. — Dienovereenkomstig besloten.

4) *Voordragt van burg. en weth. om aan de agenten van policie, eerste klasse, eene gratificatie te verleenen van ƒ 25 ieder, uit de dienst van* 1856. — Aangenomen.

5). *Voordragt van burg. en weth., over de opruiming van den haardasch en vuilnis.* »Hoezeer de raad bij besluit van den 3den April 1852 eene verordening op het vervoer van vuilnisstoffen en de wegruiming daarvan van wege de gemeente vaststelde, en dit onderwerp dus nog voor korten tijd door u werd geregeld, gevoelden burg. en weth. reeds sinds geruimen tijd, dat eene nieuwe regeling daarvan hoogst noodzakelijk was.

»Maar zij waren tevens overtuigd, dat bij zoodanige regeling afdoende maatregelen moesten genomen worden, opdat niet weder eene nieuwe regeling zoo onvoldoende werd bevonden, als de laatste blijkt te zijn, opdat men alzoo niet zoo spoedig weder tot eene nieuwe behoefde te komen, te meer nog daar ook reeds bij verordening van den 27sten December 1851, dus slechts ruim drie maanden bevorens, dit onderwerp was geregeld en vervangen door die van den 3den April daaraanvolgende.

»Om tot die afdoende maatregelen te geraken, werd sinds geruimen tijd de werking van de tegenwoordige organisatie naauwkeurig nagegaan, om alzoo de middelen tot verbetering goed te leeren kennen, en niet alleen bepaalde zich de aandacht alleen op de wijze van wegruiming, maar ook op alles wat met deze zaak in verband staat, daar de gemeente hierbij het hoogste belang heeft, terwijl tevens van tijd tot tijd nog eenige verbeteringen werden aangebragt, die ofschoon ze niet in het oog schijnen gevallen te zijn, evenwel aanleiding hebben gegeven, dat de opbrengst der vuilnis in dit jaar aanzienlijk hooger is.

»Wilde men echter dit geheele onderwerp in den grond aantasten en met krachtige hand reorganiseren, dan was het noodig ook de retroacta in dezen goed te kennen, opdat men niet alleen, geleid door de geschiedenis, eene nieuwe regeling daarstellen kon, maar ook de regten en verpligtingen der gemeente, voor zoo verre die bestaan, leerde kennen.

»Het was daarom, dat de daarmede belaste wethouder reeds sinds eenigen tijd met naauwkeurigheid al de retroacta in dezen naging, reeds nu ongeveer derdehalf honderd raadsresolutiën, rapporten, ordonnantiën en plakkaten, op dit onderwerp betrekkelijk, sedert den oudsten tot op dezen tijd opspoorde, en daarvan eene memorie met de noodige toelichting ontwerpt, welke nu reeds ongeveer honderd bladzijden beslaat.

»Bij de behandeling van de laatste begrooting, toen dit onderwerp ter sprake kwam, werd reeds in eene der afdeelingen te kennen gegeven, dat burg. en weth. deze zaak ernstig ter harte namen; dit schijnt niet opgemerkt te zijn, of wel te worden betwijfeld, en het is daarom dat burg. en weth. den raad voorstellen te besluiten, dat burg. en weth. zullen voortgaan met het onderzoek ter zake van de opruiming van de haardasch en vuilnis in deze gemeente, om binnen kort eene nieuwe organisatie aan den raad voor te stellen.” Onder dankbetuiging voor notificatie aangenomen.

6). *Voordragt van burg. en weth. over de benoeming van eenen architect voor de gemeente Groningen.* »Toen tegen het einde van het vorige jaar de stads bouwmeester pensioen had aangevraagd, werden op de begrooting voor het loopende jaar alleen jaarwedden uitgetrokken voor de beide opzigters bij de stads fabrikaadje, zonder dat er eene som werd bestemd, waarvoor op eene of andere wijze in de bestaande vacature weder zou worden voorzien.

»Burg. en weth. vermeenden deswege niet dadelijk eene bepaalde voordragt te moeten doen, en de raad heeft zich daarmede vereenigd. Door de menigvuldige werkzaamheden, waarmede het bureau der fabrikaadje onafgebroken is belast, waaronder van zeer verschillenden aard, verkregen burg. en weth. wel de overtuiging, dat nog een derde ambtenaar noodig zoude zijn. Meer dan eene reden hield hen echter tot nog toe terug deswege eene bepaalde voordragt aan den raad te doen, hoezeer hierover meer dan eens door hen werd gedelibereerd.

»Nadat echter bij de behandeling der begrooting in de afdeelingen dit onderwerp ter sprake was geweest, was de aandacht van burg. en weth. daarop in de laatste weken bepaaldelijk gevestigd en herhaalde malen werd de zaak besproken zonder dat men dadelijk in dezen tot eenstemmige inzigten kwam, niet alleen over de wijze waarop men tot de beste keuze zoude komen, maar ook over de bekwaamheden, welke men van dezen derden ambtenaar zou vorderen.

»Het kwam hun in vele opzigten verkieslijk voor, dat men zich vóór de te doene keuze door een vergelijkend examen van de mate der bekwaamheden der sollicitanten zoude verzekeren, om alzoo tot de onpartijdigste en beste keuze te komen; in andere opzigten vond men daartegen nog al eenige bezwaren.

»Nu echter hebben burg. en weth. zich vereenigd om den raad voor te stellen te besluiten:

»dat ten dienste der gemeente Groningen zal worden aangesteld een architect, die zich geheel aan de dienst der gemeente zal moeten wijden, op eene jaarwedde van ƒ 1600 en op eene nader door den raad vast te stellen instructie;

»te bepalen dat voor die betrekking alleen in aanmerking zullen kunnen komen diegenen, die zullen doen blijken voorzien te zijn van grondige wetenschappelijke kennis van de bouwkunde en hetgeen daartoe moet geacht worden te behooren.

»burg. en weth. te magtigen om tegen een' bekwamen termijn eene algemeene oproeping van sollicitanten naar de bedoelde betrekking te doen en daarbij te kennen te geven, dat nader door den raad zal worden bepaald, of en wanneer een vergelijkend examen tusschen de opgekomene sollicitanten zal plaats hebben.”

De heer GEERTSEMA kan zich met de voordragt zeer goed vereenigen, met uitzondering van de bepaling van het tractement, hij gelooft, dat als men een bekwamen architect wil hebben dit niet hoog genoeg is gesteld.

De heer TRIP geeft te kennen, dat ook volgens zijne overtuiging meer noodig is. Aangezien burg. en weth. het hierover niet eens waren heeft hij zich de vrijheid voorbehouden, zijn gevoelen te openbaren, zoodra men zich in den raad voor een hooger tractement verklaarde.

De heer CREMERS stelt als motie van orde voor dit stuk ter visie te leggen en later te behandelen, wegens de vele werkzaamheden die nog heden avond aan de orde gesteld zijn.

7) *Voordragt van burg. en weth. over de organisatie van de ambtenaren, behoorende bij de Martini-, A- en Nieuwe Torens.* „Aangezien bij de behandeling der begrooting over het eerstvolgend dienstjaar in de afdeelingen de wensch is geuit, dat de traktementen der ambtenaren bij den Martini-, A- en Nieuwe Toren mogten worden herzien, en hoezeer in eene der afdeelingen deswegens eenige mededeeling is gedaan, zoo hebben burg. en wethouders echter gemeend u nader bekend te moeten maken met de zienswijze, welke hieromtrent bij hen bestaat, en u deswegens een voorstel te doen.

„Wij hebben alzoo de eer tot uwe kennis te brengen, dat, nadat in het vorige jaar de huur der woning aan de Martinikerk, tot dus verre bewoond door den torenwachter, door heeren kerkmeesters was opgezegd, en de torenwachter alzoo zijne woning moest verlaten, burg. en weth. bedacht waren om te trachten weder eene woning te verkrijgen voor genoemden ambtenaar in de buurt van den toren, daar dit in vele opzigten zeer wenschelijk scheen.

„De geheele organisatie van de dienst der ambtenaren tot den Martini-toren behoorende werd toen ter sprake gebragt en de wethouder met het toezigt daarop belast, concipieerde in October des vorigen jaars eene nota, waarin werd uiteen gezet, hoe of die dienst thans is geregeld, en hoe men die z. i. nader moest regelen. — Wij hebben de eer deze nota hierbij over te leggen.

„Naar aanleiding daarvan waren burg. en weth. van oordeel, dat er niet ligt eenige doelmatige verandering mogelijk was, vóór dat men weder eene woning had, ten behoeve van den torenwachter in de buurt van den toren.

„Aanvankelijk werd wegens dien aankoop onderzoek gedaan, maar daar in het nu loopend jaar geen geld op de begrooting was gebragt, zoo werd deze zaak nu uitgesteld tot het nu volgend dienstjaar, en daarvoor door burg. en weth. eene post op de begrooting voorgesteld, welke door u is goedgekeurd.

„Wij stellen u naar aanleiding van deze mededeeling voor, om, nadat de raad van bovengenoemde nota kennis heeft genomen, te besluiten, voor dit oogenblik geene verandering te brengen in de regeling van de dienst en het traktement der ambtenaren van de drie torens, maar om die in het dienstjaar van 1856 te regelen, in de hoop, dat men alsdan eene woning voor een torenwachter heeft kunnen bekomen in de buurt van den toren.” — Ter visie.

8) *Missive van den gemeente-ontvanger, geleidende de voorwaarden van verhuring van landerijen onder den Finsterwolderpolder.* — Ter visie.

9) *Missive van den gemeente-ontvanger, houdende berigt op een adres van* F. EVERS *op den Kroonpolder, die vergunning vraagt tot verplaatsing zijner behuizing.* — In handen van de poldercommissie gesteld.

10) *Bestek van het vernieuwen en onderhouden der straten.* — Hierin is, ter gemoetkoming aan de gemaakte opmerking, eene wijziging gebragt. — Aldus gewijzigd goedgekeurd.

11) *Bestek van uitbesteding van behakte Belgische keijen.* — Goedgekeurd.

12) *Adres van* H. J. ONNES *te Finsterwolde*, verzoekende de onderhandsche inhuring van de dijken en A-landen tusschen de Statenzijl en den Stadspolder. — In handen van de poldercommissie.

13) *Rekest van jhr. mr.* O. J. QUINTUS, *verzoekende restitutie van de helft van zijnen aanslag in den sted. omslag over* 1855. — Een concept-besluit wordt gelezen, waarbij, aangezien uit de bevolkingsregisters van de afwezigheid gedurende volle 5 maanden in 1854 blijkt, aan adressant restitutie wordt verleend van $\frac{5}{12}$ van zijnen aanslag over 1854. — Ter visie.

14) *Rapport van de commissie* belast met een regtskundig onderzoek over het al of niet instellen van eene regtsvervolging tegen de erven van wijlen A. R. WEGES te Kalkwijk, wegens het niet betalen van verschuldigde huur. — De commissie adviseert daartoe over te gaan onder goedkeuring van Ged. Staten. — Ter visie.

Hierop wordt eene zitting gehouden met gesloten deuren.

Nadat de deuren weder waren geopend, wordt door den voorzitter nog aan de orde gesteld:

15) *De besluiten bepalende de heffing en de wijze van invordering van plaatselijke belasting op den wijn en sterke dranken in deze gemeente*, zoo als het ontwerp daarvan, ten einde eenheid in de zaak te brengen, is ingekomen van 't coll. van ged. staten, met uitnoodiging om die stukken met den meestmogelijken spoed te willen behandelen, omdat, als de voorschriften, waarnaar de heffing der belasting zal geschieden, met den 1sten Jan. zullen worden ingevoerd, er geen tijd meer dient verloren te gaan.

Nadat aan de vergadering is medegedeeld eene missive aan den heer inspecteur der stedel. belastingen, van wien berigt en raad omtrent dit onderwerp door burg. en weth. waren aangevraagd, en nadat is voorgelezen een deswege door den raad ingewonnen advies eener raadscommissie, wordt door den voorzitter voorgesteld, om in eene missive aan gedeputeerde staten de bezwaren van den raad, vervat in de beide voorgelezene stukken, te doen kennen, maar tevens, dat hij bereid is om de verordening vooreerst aldus aan te nemen, uit hoofde de tijd dringt.

De heer ROELFSEMA bestrijdt dit voorstel, zijne bezwaren daarteen met nadruk uiteenzettende.

In stemming gebragt, wordt dat concept met 13 tegen 6 stemmen aangenomen.

(*Tegen:* de heeren *van Imhoff*, *Meijer*, *de Sitter*, *Dommering*, *Geertsema* en *Roelfsema*, welke laatste aanteekening verzoekt in de notulen, dat hij zich met dit besluit niet heeft vereenigd.)

(De door de bovenbedoelde raadscommissie als resultaat van haar onderzoek in haar rapport opgegeven aanmerkingen zullen wij in een volgend nommer mededeelen.)

16) *Rapport betrekkelijk de akademie Minerva.* — Door den heer QUINTUS wordt voorgesteld, de conclusie goed te keuren, wat de vaststelling van het door het bestuur ontworpen reglement betreft, met de door de commissie daarin voorgedragen wijzigingen, maar alles wat betreft de vertimmering der gebouwen, te renvoijeren aan dezelfde commissie, tot een nader onderzoek. — Dienovereenkomstig wordt besloten.

De vergadering gaat daarop omstreeks half elf uiteen.

Tweede Kamer der Staten Generaal.

Zitting van Donderdag den 6den December.

Aan de orde is de beraadslaging over hoofdstuk IX B der staatsbegrooting (*Financiën*).

Bij de behandeling van afd. IX (*posterijen*) geeft de heer *van Nispen* zijne afkeuring te kennen, dat personen, die in regters handen zijn geweest en wegens ambtsmisdrijf veroordeeld, later weder in dienst gesteld en bij de brievenposterij geplaatst zijn.

De heer *van Eck* dringt er mede vooral op aan, dat geene ambtenaren, op welke verdenking van kwade praktijken rust, in dienst gehouden zouden worden. Hij ontwikkelt vervolgens bedenkingen omtrent: 1) den vrijdom van port, waarvan de postdirecteuren gebruik maken voor hunne correspondentie over boekhandel; 2) den vrijdom van port, aan ambtenaren en onderscheidene collegiën in 't algemeen belang verleend, doch waarvan in het bijzonder belang van postdirecteuren misbruik wordt gemaakt; 3) het *droit de boîte*, hetwelk hij, als bijzondere toelaag voor de postdirecteuren, niet noodig acht.

De heer *van Lijnden* herinnert, dat hij reeds verleden jaar den wensch geuit heeft, dat de mindere postambtenaren in de gelegenheid gesteld zouden worden om op Zondag hunne godsdienstoefening waar te nemen. Naardemaal daarin nog niet voorzien is, dringt hij op nieuw aan op eene regeling van dit onderwerp. Indien men mogt tegenwerpen, dat, in het staatkundige, geen Zondag in Nederland bestaat, want dat wij, op het staatkundige, geene Christelijke natie zijn, zoo als onlangs een der ministers in de Kamer beweerd heeft, dan hoopt hij, hoeveel prijs ook stellende op een homogeen ministerie, dat de minister van financiën in dit opzigt van een ander gevoelen dan zijn ambtgenoot zal wezen. Indien dat beginsel streng doorgedreven werd, zou men bedacht moeten zijn op het afschaffen der Zondagswet en van andere wetten, waarin bepalingen omtrent het vieren van den Zondag voorkomen.

De heer *van Zuylen* beklaagt zich over de onduidelijkheid der stempeling van de brieven. — De heer *Elout* verlangt inzonderheid eene betere stempeling der buitenlandsche brieven. — De heer *van Heiden* doet hulde aan de welwillendheid van den hoofdambtenaar der posterij, bij het departement van financiën, maar beklaagt zich dat het brievenvervoer naar de noordelijke provinciën nog zoo veel te wenschen overlaat. — De heer *Strens* wenscht dat op de bureaux der brievenposterij, op plaatsen waar geene telegraafkantoren zijn, telegrafische depêches voor zoodanige kantoren afgegeven konden worden.

De *minister van financiën* beantwoordt daarop de onderscheidene sprekers en geeft daarbij in de eerste plaats toe, dat men bij het aanstellen van beambten voor de posterij zeer voorzigtig moet wezen, maar merkt tevens aan, dat bij een zoo groot personeel soms ontrouw mogelijk is. Voorts verklaart z. exc. o.a. dat op de personen der postadministratie een naauwkeurig toezigt wordt gehouden, vooral als er eenig vermoeden bestaat; — dat de ambtenaren der post voortaan ook port zullen moeten betalen voor de nieuwsbladen en tijdschriften, die zij bezorgen; — dat aan de postbeambten wel vrijdom van port is verleend voor dienstzaken, maar volstrekt niet voor het voeren van bijzondere correspondentie; — dat de postdirecteuren het voordeel van het *droit de boîte* zullen behouden, — dat al de ministers grooten prijs stellen op het vieren van den Zondag, en dat de Regering het ook van het grootste belang acht, dat het gevoel van Godsdienst bij de ambtenaren niet verflaauwe; maar dat het hoogst moeijelijk is, een' algemeenen maatregel ten aanzien van het in acht nemen van den Zondag door de postbeambten te nemen, zonder dat die dienst daarbij lijdt; dat men echter trachten zal, zoo veel mogelijk aan den geuiten billijken wensch dienaangaande te voldoen; — dat de stempeling der brieven laatstelijk reeds veel verbeterd is en verder zooveel mogelijk verbeterd zal worden; — dat er veel bezwaar in is, om door den stempel aan te duiden met welke verzending de brieven zijn geëxpediëerd; — dat hij het geopperde denkbeeld, om de telegrafen met de posterij in verband te brengen, gaarne zal onderzoeken.

Op eene daaromtrent gedane vraag heeft de minister nog medegedeeld, dat zich ook gevallen hebben voorgedaan, dat *aangeteekende* brieven vermist zijn, maar dat dan de daders meestal gevat zijn.

Het geheele hoofdstuk is daarna, zoo als reeds is medegedeeld, met algemeene stemmen aangenomen.

De commissie voor de verzoekschriften heeft rapport uitgebragt op een adres van de staten der provincie Drenthe, verzoekende een onderzoek overeenkomstig de wet van den 5den Augustus 1850 omtrent de *tolheffing op het Zwolsche diep*.

Het voorstel der commissie, om dat adres ter griffie neder te leggen ter inzage van de leden, gaf den heer *Bosscha* aanleiding om een ander voorstel te doen, namelijk om, volgens de bepaling van art. 115 van het reglement van orde der Kamer, het adres te verzenden aan eene bijzondere commissie, die na onderzoek der daadzaken, omtrent de betrekkelijk dit onderwerp te nemen maatregelen een bepaald voorstel zou doen.

Over deze aangelegenheid had eene breedvoerige overweging plaats, in den loop van welke de heer *van der Veen* te kennen gaf, dat bij de aanneming der conclusie van het rapport der commissie, hij voornemens was later een voorstel tot het houden eener enquête te dezen opzigte te doen. Ten slotte werd de bedoelde conclusie met 40 tegen 19 stemmen aangenomen.

Verder is in deze zitting door de commissie voor de verzoekschriften rapport uitgebragt op een adres van *W. W. Wouters*, azijnmaker te Groningen, daarbij zijne bezwaren te kennen gevende omtrent de voorgestelde wijzigingen in de wet op de bieren en azijnen van den 2den Augustus 1822, en wel bepaaldelijk omtrent art. 12 dier wijzigingen, de rozijn-azijnmakerijen betreffende; — op een adres van *G. Smith* en negen mede-onderteekenaren, allen grossiers in dranken te Appingedam, hunne bedenkingen uiteenzettende tegen de tweede zinsnede van art. 34 en art. 40 van het wets-ontwerp tot aanvulling van de wet van den 26sten Aug. 1822 (*Stbl.* no. 37), houdende accijns op het binnenlandsch gedistilleerd; — en op een adres van *A. Waalkens* en vijf andere kiezers te Blijham, onder overlegging van een adres aan Z. M. den Koning, houdende verzoek dat de gemeente Onstwedde, Vlagtwedde en Wedde, thans ingedeeld bij het hoofdkiesdistrict Assen, provincie Drenthe, weder moge teruggebragt worden bij de provincie Groningen; en dat het hoofdkiesdistrict Appingedam weder moge gesplitst worden in twee hoofdkiesdistricten, Appingedam en Winschoten; aan deze Vergadering het verzoek rigtende, dat zij bij de volgens art. 99 der kieswet van 1850 aan haar door de Regering te doene voordragt ter herziening van de tabel der indeeling van

het rijk in kiesdistricten, op der adressanten in gemeld adres uitgedrukte en omschreven bezwaren gelieve te letten, en de verzochte indeeling bij de provincie Groningen en bij het weder op te rigten hoofdkiesdistrict Winschoten goedgunstig door haren invloed gelieve te bevorderen, als waardoor de uitoefening van het burgerschaps- en kiesregt, door de thans bestaande indeeling bijna vruchteloos, voor adressanten meer dere en hoogere waarde zoude verkrijgen, en de ongelijkheid in het bedrag van den census tot het kiesregt benoodigd zoude worden opgeheven.

Omtrent deze adressen wordt, overeenkomstig de conclusiën, besloten tot nederlegging ter griffie.

Zitting van Vrijdag den 7den December.

De *Voorzitter* deelt mede, dat is ingekomen een ontwerp van wet nopens de zeevisscherijen.

Aan de orde zijn de algemeene beraadslagingen over hoofdstuk X (*Oorlog*) der staatsbegrooting voor 1856.

De heer *van Goltstein* verklaart, dat hij het thans uitgetrokken cijfer niet beschouwt als een normaal, maar als een *afwisselend* cijfer, waarin op den duur vermindering is aan te brengen, en is het tegenwoordig cijfer alleen aan bijzondere omstandigheden toe te schrijven, namelijk aan de buitenlandsche verwikkelingen en de duurte der levensmiddelen. Uit dat oogpunt dan ook alleen zal hij de begrooting aannemen.

De heer *Luyben* heeft ten vorigen jare tegen de begrooting voor oorlog gestemd, omdat het cijfer hem te hoog voorkwam. Nu is die begrooting nog met drie ton verhoogd. Om consequent te blijven, moest hij dus nu ook tegen het hoofdstuk stemmen, maar hij zal er nu om eene gewigtige reden zijne stem vóór uitbrengen. Die reden ligt in de zorg voor de rust des lands. Arglistige schrijvers gaan dagelijks voort in sommige organen der drukpers hun zwadder uit te spuwen of hunne laagheden en lasteringen uit te braken over een gedeelte der bevolking. Het gevaar is grooter dan men denkt. Die schrijvers en die organen, welke hij bedoelt, verzuimen niets hoegenaamd om de hartstogten in beweging te brengen en de twee groote deelen der bevolking tegen elkander op te zetten. Zij drijven den spot met datgene wat een deel der natie als heilig aanschouwt en eerbiedigt. Zij schilderen de Katholijken niet alleen af als ten eenenmale ongeschikt voor betrekkingen of waardigheden, neen, zij gaan verder; zij durven zeggen, dat dat gedeelte der bevolking ook onwaardig is om het land te dienen. Zij roepen uit, dat men de Katholijken niet vertrouwen kan, dat men aan geen Katholijk officier eenig bevel kan toevertrouwen.

Spreker vreest de allerheilloostе gevolgen van dergelijke schandelijke aantijgingen; men tergt dagelijks dat deel der bevolking, men hoont het. De Roomsch-Katholijke bevolking lijdt met geduld! God geve, dat zij lijdelijk blijve! Maar wie waarborgt ons, vraagt spreker, dat die bevolking altoos zoo lijdelijk zal blijven? Hoe zal het zijn, als de maat overloopt? Dat God dan het Vaderland behoede! Zullen dan niet eindelijk de Katholijken, die dagelijks getergd en aangerand worden, daden met daden keeren? En dan? dan zal naar zijn oordeel, wanneer de dagbladpers, die hij bedoelt, zóó voortgaat, daaruit een *burgeroorlog* kunnen ontstaan. En wat dan? Zullen de schutterijen dan geschikt zijn tot bewaring der orde? Neen, zegt spreker, in zulke uitersten vecht de schutter niet tegen zijn' medeburger; men zal dan veeleer zien, dat zij zich bij de verschillende partijen zullen scharen. En juist daarom, acht hij een sterk leger meer dan ooit noodig, een goed leger, dat met kracht de rust zal kunnen handhaven.

De heer *Groen van Prinsterer* is het met vorigen spr. eens, dat niets gevaarlijker is, dan spanning der gezindten; en dat de welgezinden beiderzijds alles moeten bijdragen om die spanning te doen ophouden. Hij moet er evenwel bijvoegen, dat de toon van sommige Protestantsche dagbladen hem even afkeuringswaardig voorkomt, als die van sommige Roomsch-Katholijke bladen.

Hij komt nu tot het budget zelf, en verdedigt het in eene zeer uitgebreide rede; hij doet dit:

1) omdat de beschouwingen der tegenstanders niet van onzijdigheid zijn vrij te pleiten. Deze hebben gestadig eene herziening van het belastingstelsel op het oog, en willen daarom niet dan onvermijdelijke uitgaven doen, om het alles overwegend belang, de algemeen erkende behoefte, om het belastingwezen te herzien en de belastingen te verminderen. De hoofdgedachte is dan nu ook, dat slechts een eerste stap op een' langen weg is gedaan. Bij dergelijke hoofdgedachte is het natuurlijk, dat de zaak moet beschouwd worden als niet geheel vrij van eenzijdige voorstelling.

2) verdedigt spr. de begrooting, om den toestand van verval, waarin die min juiste waardering vloot en leger gebragt heeft.

3) wegens de omstandigheden waarin Europa thans verkeert. Als algemeene stelling zegt hij daarbij, dat nooit meer dan in onzen leeftijd, de Staten van den tweeden rang in de noodzakelijkheid geweest zijn, op zelfverdediging verd cht te wezen. Hij herinnert, hoe Frankrijk in onzen leeftijd meer en meer overmagtig is geworden, ook door het bondgenootschap van Engeland. Hij vreest daarbij dat, door het zoeken van het evenwigt in het Oosten, dat in het Westen zou kunnen verloren gaan. Hij herinnert, dat Frankrijk is en blijft de zetel der revolutie, weshalve elk land moet bedacht zijn op zelfverdediging, op handhaving zijner neutraliteit, dat is, geen oorlog dan met hem, die den onzijdigen Staat tot oorlog wil dwingen. Niemand wil dit, zegt men, maar vroeger of later zal toch eene zekere *kwestie* mogelijk zijn, juist omdat men het gedurig ontkent.

De heer *Storm van 's Gravesande* zet voorop: 1) dat hij met leedwezen de gronden vernomen heeft waarop de heer *Luyben* zijn votum heeft gebaseerd; en 2) dat hij zich bij zijne beoordeeling van de begrooting niet laat leiden door consideratien als die van den heer *Groen*, wiens betoog eindelijk daarop nederkwam, dat er een leger noodig was om ons te bewaren voor de beginselen van de revolutie en de liberale theoriën. Niemand zal ontkennen, zegt spreker, dat revolutiën en bepaaldelijk in 1789, ook goede vruchten hebben gedragen, en hij voegt er bij, dat men er ook nimmer een leger zal vinden om tegen die zoogenaamde liberale theoriën te velde te trekken. Hij gaat nu over tot de begrooting zelve. Hij wederspreekt de bedenkingen daarover gemaakt en komt met nadruk op tegen dat beknibbelen, dat tot niets anders leidt, dan om het leger te ontmoedigen: hij acht het van het grootste belang om ons leger op een' goeden voet te houden.

De *minister van oorlog* gaat de bevolking van Engeland, Frankrijk en Nederland na en het cijfer voor de defensie in de drie Staten; en dan komt hij tot de slotsom, dat, zoo de aangegeven cijfers juist zijn, er in Nederland voor oorlog zou moeten worden uitgegeven $14\frac{1}{4}$ millioen of $13\frac{1}{2}$ millioen, naar den grondslag van Engeland en Frankrijk, zoodat de uitkomst van deze vergelijking doet zien, dat Nederland voor het leger veel minder uitgeeft dan in Engeland en Frankrijk in vredestijd het geval is. Hij treedt hierop in een uitvoerig betoog, om aan te toonen, dat de uitgaven voor geene verdere vermindering vatbaar zijn. Een infanterist kost den Staat dagelijks $43\frac{1}{2}$ cent, een artillerist 48 en een kavalerist 59. Daaruit moet worden voldaan: de soldij, het brood, de kleeding, het nachtleger, de reparatie van de wapenen, de reparatie der kleedingstukken en de reparatie van het paardentuig. Naar die opgave zal men moeten toestemmen, dat deze uitgaaf voor geene verdere vermindering vatbaar is. Hij gelooft dat dit bewijst, dat het departement van oorlog met een geest van strenge spaarzaamheid te werk gaat en dat het tevens bewijst, dat het dep. v. oorlog de kunst verstaat, waarvan in deze vergadering soms is gesproken, om met weinig geld veel te doen. Hij meent dat hij, die met $43\frac{1}{2}$ cent daags zooveel kan uitrigten, wel op den eersten rang van een goed administrateur mag geplaatst worden.

Z. exc. treedt daarop in eene wederlegging van uitdrukkingen, die over het defensie-wezen van den Staat zijn gebezigd, als: dat het zoude zijn de kanker van het financie-wezen; en dat de groote uitgaven voor de defensie ons in vroegere dagen aan den rand van den afgrond hebben gebragt. De geschiedenis toont aan, dat ons land sedert 1568 166 jaren oorlog en 121 jaren vrede heeft beleefd. En welke was de uitslag van al die oorlogen? Buiten en behalve den onsterfelijken roem, die behaald werd, heeft men een' onberekenbaren schat in andere werelddeelen verkregen. Te regt is het dikwerf in de vergadering gezegd, dat het staan of vallen van Nederland van die bezittingen afhangt. Het behoud dier bezittingen is dus voor Nederland eene kwestie van leven of dood, en dat behoud is niet anders te verkrijgen dan door de kracht der wapenen. De eenige waarborg is dus gelegen in het bezit van een goed, geoefend en sterk leger in Indië, wat eene onmogelijkheid is, als wij geen sterk, goed en krachtig zamengesteld leger in Nederland hebben.

De heer *van Hoëvell* vangt met dit laatste punt aan. Niet door kracht der wapenen, maar door *verdragen* zijn wij in het bezit van Oost-Indië gekomen, en zoo ook moeten wij in dat bezit niet blijven door de kracht der wapenen, maar door een regtvaardig en menschlievend bestuur, en door de vervulling onzer roeping om die volken te beschaven en daardoor den band tusschen Nederland en de koloniën te versterken. Spr. doet verder opmerken, dat het hier niet de vraag geldt, zoo als de minister schijnt te meenen, dat er een leger noodig is, maar alleen hoeveel, met het oog op de financiële krachten, aan het leger kan worden te koste gelegd.

De *minister van oorlog* antwoordt, dat, als niet de kracht der wapenen en de vrees der bajonetten achter de verdragen hadden gezeten, die ons in het bezit van Indië hebben gesteld, wij nooit tot die verdragen zouden gekomen zijn. Hij is het evenwel eens met den heer *van Hoëvell*, dat regtvaardigheid en regtschapenheid bij het bestuur in Indië hoofdzaak moeten zijn. Het Indische leger moet ook alleen dan te pas komen, als niets meer helpt.

De heer *van Bosse* vraagt alleen het woord om te verklaren, dat ook hij de berekening van den heer *Nolthenius* heeft nagegaan. Zijne conclusie, in tegenstelling met den minister, is, dat, als men vergelijkt de defensiekosten van de meeste groote Staten, wij, in verhouding tot de bevolking, de meeste uitgaven van defensie hebben.

De heer *van Goltstein* beantwoordt den heer *Luyben*, die thans voor het hoofdstuk is gestemd, bepaaldelijk om de tusschenkomst van het leger in te roepen, als er moeijelijkheden tusschen de ingezetenen mogten ontstaan. Die vrees deelt spr. niet. De toon der dagbladpers, door den heer *Luyben* bedoeld, moge buitensporig zijn, zij zal afstuiten op het gezond verstand der natie; de rede zal over driften zegevieren. De uitspattingen van die pers zijn te betreuren, maar zijn het noodwendig gevolg van de vrijheid van drukpers; de voordeelen dier vrijheid gaan echter gelukkig de nadeelen te boven.

De heer *van Zuylen van Nyevelt* wijst op de gebeurtenissen van vroegere dagen, als wanneer men hier te lande kostbare maatregelen van verdediging heeft genomen, zonder dat wij eigenlijk zijn aangerand geworden, terwijl wij 9 jaren later minder voordeelige voorwaarden hebben erlangd, dan die men kort na 1830 had kunnen verkrijgen.

De *minister van oorlog* laat de beantwoording der vraag, of wij in 1830 wel aangerand waren, aan elk lid der Kamer over. Wij zijn buiten twijfel, zegt de minister, op de verraderlijkste wijs aangerand. Hij merkt nog op, dat het oordeel dergenen die destijds de volharding hebben voorgestaan, naar geregtvaardigd wordt door hetgeen in 1848 gebeurd is, want indien de evenementen van 1848, 15 jaren vroeger hadden plaats gehad, dan zouden er welligt geheel andere uitkomsten zijn gevolgd, dan men nu van achteren beschouwd, over het volhardingsstelsel sprekende, aangeeft.

De heer *van der Linden* maakt bedenkingen tegen het verband, 't welk er zoude bestaan tusschen het Indische leger en het leger in het moederland. Hij is van oordeel, dat men hier te lande kan volstaan met eene goede kern, waarop ingeval van nood kan worden voortgebouwd, en die niet zooveel geld zou behoeven te kosten.

De heer *Storm* gelooft niet, dat de uitspattingen van sommige bladen tot burgeroorlog aanleiding zullen geven. Er bestaat bij dat deel der bevolking, dat aangerand wordt, te veel goede zin en gezond verstand, om zich door zulke beweegredenen tot uitersten te laten verleiden. Voor dergelijke uitspattingen zijn ook geene legers noodig. Spr. betwijfelt het intusschen of wel de Regering in sommige harer daden en handelingen en in de toepassing van sommige wetten in oog houdt datgene, wat noodig is tot bewaring der eens zindheid en eenstemmigheid onder de verschillende bewo van het land; eene eensgezindheid, waardoor alleen krac kan ontstaan.

De *minister van justitie* komt tegen dit beweren op: hij er aan gewoon om van zijden beschuldigd te worden, m hij zal daarom toch niet afwijken van zijn' stelregel, tegenover allen de *wet* te handhaven. De Regering is ste gedachtig aan de woorden des Konings, hier van dezen tr uitgesproken, namelijk: » de aankweeking van vrede onder zonen van hetzelfde vaderland."

De heer *van Nispen* verklaart, ditmaal weder voor de begr ling van oorlog te zullen stemmen, maar niet te kunnen t geven, dat in gewone tijden $19\frac{1}{2}$ millioen voor defensie kun worden besteed. Hij is overigens niet zoo gerust, dat h misbruik, 't welk van de vrije drukpers wordt gemaakt, geene onlusten zal leiden, daar de gedrukte stukken zoo door beschaafden als door onbeschaafden worden gelezen, en acht het nuttig, dat in deze vergadering zich eene stem te dit misbruik v rheft.

De algemeene beraadslagingen worden daarna gesloten, de verdere discussiën uitgesteld tot morgen.

Zitting van Zaturdag den 8sten December.

Aan de orde is de voortzetting der beraadslagingen o hoofdstuk X (*Oorlog*) en wel over de verschillende afdeeling van dit hoofdstuk.

Bij afdeeling V (kon. akademie voor de zee- en landmagt) klaart de heer *Thorbecke*, dat hij niet wenscht gerangsch te worden onder de onvoorwaardelijke tegenstanders van h zamentrekken onzer krachten van defensie, maar daarom nog geen vriend is der uitbreiding onzer oorlogsmagt in t van vrede. Hij betuigt zijn genoegen over de bijdragen v de opleiding van adelborsten en kadets, daar gewis ook b geldt, dat kennis kracht is.

Bij afdeeling XI (materiëel der genie enz.) bespreekt de he *Blaupot ten Cate* de vestingen in het algemeen en die v Groningen in het bijzonder. Die stad is het centraal veree gingspunt van de geheele provincie. Door den toestand vesting worden de fabrijken en trafijken aldaar belemme Hij vestigt de aandacht op het adres van de Staten van Gr ningen aan den Koning ingediend, tot opheffing van Groning als vesting, en spr. verlangt een naauwkeurig onderzoek de zaak. Door de opheffing van Groningen als vesting, zou minister duizenden verpligten, zouden de belangen van g zondheid en nijverheid bevorderd worden, en zou er een juic toon van de geheele provincie over dergelijke beslissing opgaa

De *minister van oorlog* antwoordt, dat het adres der St ten ook zeker ter zijner kennis of inzigt zoude komen; dat zich reeds den pligt had opgelegd, om met de meeste zorg naauwkeurigheid onderzoek te doen naar de belangen v Groningen, maar dat hij dit nu nog des te meer zou do na de warme rede van den vorigen spreker.

Ten slotte is het geheele hoofdstuk X, in stemming gebrag aangenomen met 37 tegen 26 stemmen.

(*Tegen: de heeren van der Veen, ter Bruggen Hugenholt de Limpens, Thorbecke, van Hoëvell, Blaupot ten Cat Hoynck van Papendrecht, Heemskerk, van Bosse, Reinder Beens, van Zuijlen van Nijevelt, Anemaet, Dullert, Meijlin Hengst, Bots, Storm, Jespers, Zijlker, Meeussen, Westerhof van der Linden, de Lom de Berg, Strens en van Eck.*)

Daarna worden de beraadslagingen geopend over hoofdstu XI (*Koloniën*).

De heer *van Goltstein* merkt op, dat de kwestie over aanmunting der duitenplaatjes hier eigenlijk ter plaatse is. is veel geheimzinnigs en raadselachtigs in deze zaak; in belang der Regering verdient dit opgehelderd te worden. W te dien aanzien door den minister van financiën gezegd is kwam hem voor niet bevredigend te zijn.

Wat is er van de overeenkomst tusschen den aannemer den muntmeester, waarbij aan dezen laatste eene belangrijk som werd toegezegd, als hij, aannemer, met de aanneming zou belast worden? Welke reden was daarvoor? Kan men niet zeggen, dat er zekere voorliefde voor éénen aannemer was ten einde hem te begunstigen? Daarbij komt nog, dat de b gunstigde niet eens in het bezit eener fabrijk is, terwijl ander inschrijvers geheel in staat waren om het werk met spoed af te leveren. Ook blijkt de voorliefde voor den begunstigde aannemer, uit de vrijstelling van de boete wegens nalatighe in de leverantie op den bepaalden tijd. Spr. herhaalt het, er hier veel duisters en raadselachtigs in deze zaak is, en verlangt deswege ophelderingen.

De heer *de Poorter* doet eene vraag omtrent het pletten munten. Overigens is zijn gevoelen, dat de minister van kolo niën met zwakheid is te werk gegaan, iets dat in een t komstig gouverneur-generaal niet goed is.

De *minister van koloniën* zegt, dat er hem veel aan geleg is, om het geheimzinnige, dat er in de besproken zaak mog aanwezig zijn, uiteen te zetten. Dit zal uit den aard der zaa lang duren, en hij geeft dus in overweging, of het niet bete ware dit tot eene volgende zitting uit te stellen. Maar afge scheiden daarvan, verzoekt hij den heer *de Poorter*, wel t willen preciseren, wat hij met het woord zwakheid bedoelt.

De heer *de Poorter* antwoordt, dat hij met *zwakheid* be doelde de veranderlijkheid in politieke kleur. Deze ministe heeft toch tegelijk in het vorig en in dit kabinet gezeten.

De *minister van koloniën* zegt, dat wat de vorige spr. n aanvoert, vreemd is aan de zaak en dat der vijandighei schijnt te zijn dan oordeel over de zaak te verraden.

De verdere beraadslagingen worden bepaald op aanstaande Maandag, 's morgens te 11 uur.

Te *Groningen*, bij de Erven C. M. VAN BOLHUIS HOITSEMA.

ker Thetis, v. Amst. n. Genua. — Den ......, op 48° 28′ N. Br., 14° 50′ W. L., *v. d. Veen* Maria Magdalena, v. Tjilatjap n. Rotterd. — Den 12 Nov., op 39° 40′ N. Br., 36° 20′ W. L., *Roode* Newa, v. Haïti n. Rotterd. — Den 29 Sept., op 30° 33′ Z. Br., 8° 31′ O. L., *Heimeriks* Staatsraad van der Houven, v. Batavia n. Amst. — Den 11 Oct., op 14° 55′ Z. Br., 7° O. L., *Verginius* Gezusters, v. Akyab, l. v. Simons-Baai, n. Amst. — Den 24 Oct., op 7° 16′ N. Br., 23° 10′ L., *van Rhijn van Alkemade* Prinses Amalia, v. Rott. n. Batavia; *Landeweer* Capella, v. Amst. n. Melb. — Den 12 Oct., op 16° 55′ Z. Br., 33° 32′ W. L., *Besier* Salatiga, v. Londen n. Batavia. — Den 27 Oct., op 8° 31′ Br., 23° 52′ L., *v. Geelkerken* Delft, v. Antw. n. Akyab. — Den 31 Oct., op 17° 55′ N. Br., 30° 29′ W. L., *Johansen* Onderneming, v. Batavia n. Middelb. — Den 2 Nov., op 6° N. Br., 19° 45′ W. L., *Smit* Mercurius, v. Hartlep. n. Hong-Kong.

LIJST DER NEDERLANDSCHE SCHEPEN welke de Sond gepasseerd zijn.

2 Dec. *Klaassen*, Ceres, v. Memel n. Gainsbro, m. lijnz.
Jongebloed, Anna, v. Memel n. Antw., m. lijnz.
Mulder, Afina Agatha, v. Memel n. Rott., m. lijnz.
3 — *Steenhuizen*, Everhardus, v. Koningsb. n. Hull, m. lijnz.
Pinksterboer, Gezina, v. Stockh. n. de Maas, m. rogge.
Nieboer, Hendrik Carl, v. Memel n. Antw., m. lijnz.
Prak, Rensina, v. Stettin n. Termunterz., m. hout.
Meijer, Celeritas, v. Memel n. Antw., m. lijnz.
4 — *Hoekstra*, Eendragt, v. Rouaan n. Koppenh., m. stukg.

De Wind den 2 Dec. O.Z.O., O.N.O.; den 3den N.O., W.Z.W.; den 4den Z.W., W.Z.W., Z.W.; den 5den W.Z.W., W., W.N.W.; den 6den Z.W.

HANDELSBERIGTEN.

Prijs van het Grof Roggenbrood.

GRONINGEN, 10 *December* 1855.
4 Nederl. ℔ 62 cent.

GRAANMARKTEN.

GRONINGEN, 11 *December*.

TARWE.	GERST.	Zw. Voer - 40 ℔ f 3,75
Oude 70 ℔ f	Winter 52 ℔ f 6,20	- - 42 - - 3,95
N.Oml.1855 68 - 14,00	- 54 - - 6,70	- - 44 - - 4,15
- - 70 - - 14,75	- 56 - - 7,20	BOONEN.
- - 72 - -	Zomer 54 - - 5,95	Paardeb. f 8,50,60
- Old. 66 - - 12,85	- 56 - - 6,35	Gr. Erwt. f 10 a f 12
- - 68 - - 13,75	Knobbe 60 - - 7,40	Graauwe dito f 10 a f 11,50
- - 70 - - 14,50	- 62 - - 7,80	ZADEN, ENZ.
- - - -	HAVER.	Old. Koolz. f 13 à f 16,60
ROGGE.	Dikke 36 ℔ f 3,55	Oml. dito f 14 a f 17,75
Inl. 64 ℔ f 10,70	- 38 - - 3,80	N. Aveelz. f
- 66 - - 11,20	- 40 - - 4,00	Zomerzaad f 12 à f 15
- 68 - - 11,70	- 42 - - 4,20	G. Mosterdz. f 9 tot f 15
- 70 - - 12,20	- 44 - - 4,40	Lijnzaad f
BOEKWEIT.	- 46 - - 4,60	Dederzaad f 12 à f 14
Gr. Zd. 64 ℔ f 8,45	- 48 - - 4,80	Gr. Gort f 12,50,75
- - 66 - - 8,85	- 50 - - 5,00	Parel dito de 100 ℔ f 16,50 a f 20
- - 68 - - 9,25	W. Voer 36 - - 3,45	Raapolie per vat f 58½
Zw. - 64 - - 8,25	- - 38 - - 3,70	
- - 66 - - 8,65	- - 40 - - 3,90	
Veen 64 - - 8,15	Zw. - 36 - - 3,35	
- 66 - - 8,55	- - 38 - - 3,65	

De handel in granen was over 't geheel lusteloos. Tarwe 25 c. lager traag afgaande. — Rogge bij kleinigheden aan benoodigden in een doen. — Grijze Boekweit 10 c. lager, Zwarte en Veen als voren. — Gerst weinig in omgegaan. — Dikke Haver 10, 15 c. lager, Voer en Zwarte 20, 25 c. lager afgegeven. — Boonen minder begeerd. — Kool- en Zomerzaad niet in omgegaan. — Gort stil.

ROTTERDAM, 8 *Dec.* Rogge: 146 ℔ Stockholmer f 406.

AMSTERDAM, 10 *Dec.* Tarwe zonder handel. — Rogge onveranderd: 118 ℔ nieuwe Norder f 370. — Gerst, Boekweit en Haver zonder handel. — Koolzaad op 9 vat op April 106 p. vl.; op Oct. 87½ p. vl. — Raapolie op 6 w. f 60; vlieg. f 59,50; op Mei f 55. — Lijnolie op 6 w. f 44,25; vlieg. f 43.

LONDEN, 7 *Dec.* Er waren heden weinig bezoekers ter graanmarkt verschenen en de omzet bleef dien ten gevolge beperkt. Inl. Tarwe werd 2 sh. beneden de prijzen der vorige week losgelaten en in vreemde ging nagenoeg niets om, doordien de houders niet lager wilden afgeven. Gerst was 1 sh. beter koop verkrijgbaar. Overige graansoorten onveranderd.

Van den 10den. Tarwe rijkelijk aangevoerd; vreemde was moeijelijk te plaatsen. Engelsche Tarwe 2 sh. en Haver 1 sh. lager.

AMSTERDAM, 8 *Dec.* Hennep. Riga Poolsche Rein is bij partij gedaan tot f 75 en f 76. Bovendien is bij gerijf besteed voor Koningsb. Rein f 82, dito Streemel f 64, Poolsche Streemel f 66 en Manilla f 83.

SCHIEDAM, 8 *Dec.* Moutwijn p. N. vat f 22; jenever f 27,50; Amst. Proef f 28,75.

BOTERMARKTEN.

GRONINGEN, 11 *Dec.* De prijs der boter was heden: 1ste soort f 42, 2de soort f 39.

LEEUWARDEN, 7 *Dec.* De prijs der boter was heden f 48.

LONDEN, 10 *Dec.* De prijs der boter was heden 112 à 113 sh.

VEEMARKTEN.

GRONINGEN, 11 *Dec.* [illegible] zienlijk, er waren voornamelijk veel vetten ter markt; de prijsen waren iets lager dan l.l. Dingsdag, namelijk van 38 tot 46 cents het Ned. ℔. Van andere koeijen kon men geen prijs bepalen. Schapen veel aangevoerd, doch de handel slap, vetten van f 8 tot f 13; jonge varkens ruim ter markt en met vluggen verkoop van f 5 tot f 25; van geslagte dito was de markt ruim voorzien en er is veel verkocht, van f 52 tot f 60, beter soort tot f 65 de 100 Ned. ℔.

LEEUWARDEN, 7 *Dec.* De Veemarkt was heden ruim voorzien, en niettegenstaande de lagere markten van Londen, was de handel vrij levendig; de aanvoer bedroeg ca. 300 vette-, en 200 melk- en kalfbeesten. Van vette kalveren werden maar enkele aangeboden en tegen hooge prijzen afgezet; vette varkens, die er ongeveer 100 ter markt waren, blijven steeds op hoogen prijs, doch schapen waren daarentegen lusteloos; ter markt 300 à 400.

LONDEN, 7 *Dec.* De veemarkt was niet ruim voorzien en het aanwezige bestond hoofdzakelijk uit geringe soorten. De beste ossen golden de vorige prijzen van 5 sh. a 5 sh. 2 d. p. 8 pond.

EFFECTEN-BEURS.

AMSTERDAM, 10 *December*.

Nederl. Werkel. Schuld 2½ pCt. $62\frac{4}{16}$; Dito Dito 3 pCt. $73\frac{7}{8}$; Dito Dito 4 pCt. $92\frac{5}{8}$; Dito Amort. Synd. 3½ pCt. 89¼. — BELGIE, bij *Rothschild* 2½ pCt. $50\frac{1}{16}$. — SPANJE, Onbep. St. 1¼ pCt. $20\frac{3}{16}$; Dito Dito 3 pCt. 38½; Dito Binnenl. 6/m. 3 pCt. 33¾. — PORTUGAL, te Londen 3 pCt. $40\frac{5}{8}$. — RUSLAND, bij *Hope & Co.* 1798 en 1816 5 pCt. 102; Dito Dito 1828 en 1829 5 pCt. 101; Dito Dito 4½ pCt. 87½; Dito Dito 4 pCt. $75\frac{3}{8}$. — OOSTENRIJK, Metall. 5 pCt. $63\frac{11}{16}$; Dito 2½ pCt. 32½; Dito rente Amsterdam, 1854 5 pCt. 73¾; Dito Nation. Metall. 5 pCt. 67; Mexik., Onbep. St. 3 pCt. $18\frac{1}{8}$.

ADVERTENTIEN.

*** **GEWONE OPENLIJKE VERGADERING** van het DEPARTEMENT GRONINGEN der **MAATSCHAPPIJ tot Nut van 't Algemeen**, op WOENSDAG den 12den December 1855, des avonds te **zeven** uur, in het CONCERTHUIS in de Poelestraat. — REDEVOERING door den Heer Ds. W. L. F. MOLTZER. — Bijdrage door den Heer Mr. A. MODDERMAN.

Namens het Bestuur:
R. J. SCHIERBEEK, *Secretaris*.

ZEEMANS-COLLEGIE DE GRONINGER EENDRAGT, ten Huize van de Wedw. **BONTEKOE**, op DONDERDAG den 13den December 1855, des avonds te 7 uur.

Namens het Bestuur:
A. SWAAGMAN,
Secretaris.

MAATSCHAPPIJ VAN LAND- EN TUINBOUW
DE MARNE.
GEWONE VERGADERING op WOENSDAG den 19den December e.k.

J. P. MÜLLER,
Secretaris.

HUWELIJKS-, GEBOORTE- EN STERFBERIGTEN.

*** Bevallen van eene DOCHTER Z. H. PELINCK — OORTWIJN.
ASSEN, 5 December 1855.
Mr. H. PELINCK.

*** Bevallen van eene DOCHTER L. JANSSEN, geliefde Echtgenoot van
B. L. SCHUITEMA.
GRONINGEN, 7 December 1855.

*** Heden beviel voorspoedig, alhoewel ontijdig, van eenen welgeschapen ZOON Vrouwe GERTRUDE CATHARINE WERNINK, geliefde Echtgenoot van
Mr. G. G. VAN BUTTINGHA WICHERS.
LEIDEN, 8 December 1855.

*** Heden beviel van eene DOCHTER W. B. HEMMES, geliefde Echtgenoot van
D. J. DALLINGA.
HEVESKES-KLOOSTER, 8 December 1855.

*** Op den 7den December 1855 overleed te *Groningen*, Mejuffer FOKOLINA BOON, in den ouderdom van ruim zestig jaren.

*** Heden overleed ons geliefd jongste Kind WILLEM CATHARINUS, oud even twee jaren.
LEIDEN, 7 December 1855.
Mr. G. G. VAN BUTTINGHA WICHERS.
G. C. VAN BUTTINGHA WICHERS—WERNINK.

*** Heden overleed, in den ouderdom van bijna 9 jaren, ons innig geliefd Dochtertje SIDONIA AAFINA; diep betreurd door hare Ouders, Broeders en Zusters.
ZUIDHORN, 8 December 1855.
Js. HOMAN.
A. BAKKER.

*** Heden morgen te 4½ uur overleed, in den ouderdom van 31 jaren, mijne geliefde Echtgenoot, ANTJE DE WEERTH, mij uit eene ruim 9jarige, hoogst gelukkige echtvereeniging 4 Kinderen nalatende, welke te jong zijn om het verlies van eene zoo zorgdragende Moeder te kunnen beseffen.

Allen, die de overledene van nabij gekend hebben, zullen wel gevoelen, wat ik in haar verlies.
GRONINGEN, 9 December 1855.
H. DE VRIES,
Commissionair.

*** Heden overleed ons geliefd jongste Dochtertje ANNECHIEN, oud bijna 15 maanden.
GRONINGEN, 11 December 1855.
N. E. ROST.
W. ROST, geb. KREMER.

*** De **INTEEKENING** op:

De Beteekenis, Vorming en Verdeeling der Woorden;

eene logische Taalbeschouwing, door Dr. ***J. A. W. POTT***, blijft tot nadere aankondiging open. — Blijkens de daarvan alom te bekomen PROSPECTUSSEN, zal genoemd Werk ongeveer 16 à 20 vel druks (à 12½ Cts. bij Inteekening) beslaan en in geen geval meer dan f 2,50 kosten. — Buiten Inteekening zal het niet dan tegen 15 Cts. per vel druks verkrijgbaar zijn.
GRONINGEN. R. J. SCHIERBEEK.

*** Door **S. E. VAN NOOTEN**, te *Schoonhoven*, is op heden uitgegeven en verzonden:

I. VERSPREIDE KINDERVERHALEN

VAN

C. E. van KOETSVELD.

Met 4 fraaije Staalgravuren van SLUIJTER; gebonden in bruin Linnen, met Stempels, à f 1,50.

II. TIENTAL KINDERPREKEN

UIT HET OUDE TESTAMENT,
DOOR

C. E. van KOETSVELD.

Met een Vignet in Staal, gebonden in bruin Linnen, met Stempels, à f 1,50.

Deze nuttige en bevallig uitgevoerde Werkjes kunnen zeker onder de beste **GESCHENKEN VOOR KINDEREN** worden gerangschikt. In alle soliede Boekwinkels zijn ze ter inzage te bekomen.

*** De **KERKVOOGDEN** der HERVORMDE GEMEENTE te ***Wildervank***, zullen, ten overstaan van den Notaris **J. J. DE BLÉCOURT**, aldaar, in het openbaar uitbesteden:

De Reparatiën en Vergrooting van het Kerkgebouw der Hervormde Gemeente te *Wildervank*; —

alles volgens BESTEK en VOORWAARDEN, die ter lezing [illegible] ter plaatse van Uitbesteding.

Deze Uitbesteding zal gehouden worden ten Huize van den Kastelein J. G. NOORDING, aan het Oosterdiep, nabij de Kerk, te *Wildervank*, op VRIJDAG den 4den Januarij 1856, des avonds te zes uur.

Bekendmaking.

Ondergeteekenden maken bij deze bekend de **oprigting** van een **ONDERLING ZEE-ASSURANTIE-COMPACT**, genoemd ***DE HOOP***, aanvangende met inschrijving van den 15den Januarij tot het einde van Februarij 1856. Deelnemers worden ten vriendelijkste verzocht hunne inschrijving te willen bewerkstelligen bij ondergeteekende Directie, alwaar de Statuten van voornoemd Compact ter lezing voorhanden zijn.
SAPPEMEER, 11 December 1855.

De Directie voornoemd:
M. R. KLEIN.
J. H. POTJER.

*** Ten overstaan van Mr. **J. W. QUINTUS**, Notaris te *Gronngen*, zullen, op DONDERDAG den 13den December 1855, des avonds te 7 uur, ten Huize van den Kastelein J. H. EEKHOFF, aan de Groote Markt aldaar, publiek worden verkocht:

I. Eene aanzienlijke **HEEREN BEHUIZING**, geteekend R 32, staande en gelegen op eigen grond, Noordzijde in de Steentilstraat te *Groningen*, door wijlen Mejufvrouw de Wed. G. MENALDA bewoond geweest.

II. Eene ruime, wéldoortimmerde KOOPMANS BEHUIZING, get. R 32, staande op eigen grond, mede aldaar, door den Heer B. J. SORMANI in huur bewoond.

III. Een STAL en WAGENHUIS met ruime KORENZOLDERS er boven, staande op eigen grond, Westzijde in het Hoornstraatje, tusschen de Steentilstraat en het Kattendiep, te *Groningen*, achter de Behuizing door den Schrijnwerker VAN HEERDE bewoond.

IV. De EIGENDOM van ongeveer 48½ B. BEHUISD LAND, gelegen te *Oostwolda*, bij C. O. STRUIF en Vrouw onder beklemming in gebruik, voor eene jaarlijksche, op Martini verschijnende, huur van f 816,00.

V. De EIGENDOM van ongeveer 12 B. LAND, gelegen te *Uskwerd*, bij B. P. WESTERHUIS en Vrouw onder beklemming in gebruik, voor eene jaarlijksche, op Midw. versch., huur van f 86,00.

VI. De EIGENDOM van ongeveer 20½ B. LAND, gelegen onder *Garmerwolde*, bij JACOB EVERS DIJK en Vrouw onder beklemming in gebruik, voor eene jaarlijksche, op Midw. versch., huur van f 66,00.

VII. De EIGENDOM van 2 Perceelen LAND, te zamen groot ongeveer 10 B., gelegen te *Niehove*, bij J. P. BANSEMA en Vrouw onder beklemming in gebruik, voor eene jaarlijksche, op Midw. versch., huur van f 65,00.

VIII. De EIGENDOM van ongeveer 17½ B. LAND, gelegen te *Nuis*, bij J. A. AUSMA en Vrouw onder beklemming in gebruik, voor eene jaarlijksche, op Midw. versch., huur f 60,00.

IX. De EIGENDOM van ongeveer 8¼ B. BEHUISD LAND, gelegen te *Vierhuizen*, bij M. R. BEUKEMA en Vrouw onder beklemming in gebruik, voor eene jaarlijksche, op Midw. versch., huur van f 57,75.

X. De EIGENDOM van ongeveer $4\frac{3}{8}$ B. LAND, gelegen aan den *Wolddijk*, onder *Noordwolde*, bij J. W. WOLTERS onder beklemming in gebruik, voor eene jaarlijksche, op Midw. versch., huur van f 50,75.

XI. De EIGENDOM van ongeveer 2 B. LAND, gelegen te *Noordbroek*, bij J. H. SMIT onder beklemming in gebruik, voor eene jaarlijksche, op den 22sten Febr. versch., huur van f 40,00.

XII. De EIGENDOM van ongeveer 3½ B. LAND, gelegen aan den *Wolddijk*, onder *Noordwolde*, bij de Wedw. F. P. POELMAN onder beklemming in gebruik, voor eene jaarlijksche, op Midw. versch., huur van f 21,00.

Alles toebehoorende aan wijlen den Heer G. MENALDA en Echtgenoot.

Voorts zullen nog worden verkocht:

XIII. De EIGENDOM van ongeveer 30 B. BEHUISD LAND, gelegen in *den Paddepoel*, onder *Adorp*, bij P. J. TORRINGA en Vrouw onder beklemming in gebruik, voor eene jaarlijksche, op Midw. versch., huur van f 220,00.

XIV. De EIGENDOM van 14 B., 73 R. BEHUISD LAND, gelegen te *Eenum*, bij F. JANSONIUS en Vrouw onder beklemming in gebruik, voor eene jaarlijksche, op Midw. vers. huur, van f 150,00.

XV. De EIGENDOM van 17 B., 77 R. BEHUISD LAND, gelegen op *de Breede*, bij de Kinderen van H. D. VAN ZEEBORG onder beklemming in gebruik, voor eene jaarlijksche, op Midw. vers., huur van f 130,00.

Om te aanvaarden de perceelen 1, 2 en 3 op den 1sten Mei 1856 en de overige perceelen dadelijk na den finalen Toeslag.

De perceelen 1, 2 en 3 te bezien daags vóór en op den Verkoopdag van 10—2 uur, op Bewijzen van Toegang, ten Kantore van den Notaris te bekomen.

*** Ten overstaan van Mr. **J. W. QUINTUS**, Notaris te *Groningen*, zullen, op MAANDAG den 24sten December 1855, des avonds te 7 uur, ten Huize van den Koffijhuishouder B. TEN HAVE, aan de Groote Markt aldaar, publiek worden verkocht:

I. Eene nette BEHUIZING met OPEN PLAATS er achter, get. M 83, staande en gelegen op eigen grond, Westzijde in de Nieuwe Boteringestraat te *Groningen*.

II. De EIGENDOM van 13 B., 75 R., 30 E. LAND, gelegen achter de Fortificatiewerken bij den Zaagmolen onder *Helpman*, bij R. TONKENS en Vrouw onder beklemming in gebruik, voor eene jaarlijksche, op Midw. versch., huur van f 39—02½.

III. De EIGENDOM van een' MOESTUIN, groot 52 R., 60 E., gelegen buiten de Heerepoort, Westzijde van den Heereweg, te *Groningen*, bij de Weduwe G. T. DIJKHUIS onder beklemming in gebruik, voor eene jaarlijksche, op Midw. versch., huur van f 35.

IV. De EIGENDOM van 1 B., 33 R., 10 E. LAND, gelegen te *Muntendam*, bij A. D. HUISMAN onder beklemming in gebruik, voor eene jaarlijksche, op Martini versch., huur van f 14—00.

V. De GRONDPACHT van een' TUIN, gelegen buiten de Boteringepoort te *Groningen*, bij W. VEENHOVEN en Vrouw in gebruik, 's jaars, op den 22sten Februarij, voor f 2—65.

VI. ADIDEM van een' TUIN aldaar, in gebruik bij de Wedw. A. DE VRIES, 's jaars, op den 22sten Februarij, voor f 5—30.

VII. ADIDEM van een' BEHUISDEN TUIN aldaar, in gebruik bij A. P. VAN BOLHUIS, 's jaars, op den 22sten Februarij, voor f 3—96.

VIII. ADIDEM van een' BEHUISDEN TUIN aldaar, in gebruik bij KLAAS BOERMA, 's jaars, op den 22sten Februarij, voor f 3—96.

IX. Vier GRONDPACHTEN van HUIZEN en TUINEN, gelegen ten Zuiden en Noorden in de Kruisstraat te *Groningen*, in gebruik bij BEREND PLENTER en Vrouw, als:

a. eene groot f 6—10, verschijnende op Paschen.
b. eene groot - 4—95, » » Michiel.
c. eene groot - 5—70, » » Michiel.
d. eene groot - 4—50, » » Paschen.

te zamen f 21.25.

XI. De EIGENDOM van 1 B., 25 R., 93 E. LAND, gelegen bij den Jacobijnerweg te *Groningen*, bij de Stad *Groningen* onder beklemming in gebruik, voor eene jaarlijksche, op Allerheiligen verschijnende, huur van f 15—00.

XI. De GRONDPACHT van een stuk TUINGROND, gelegen buiten de Heerepoort te *Groningen*, bij D. G. BRUGMA in gebruik, 's jaars, op den 1sten Mei, voor f 7—00.

Alles behoorende tot de Nalatenschappen van wijlen den Heer K. G. HELDER en Vrouw.

Om te aanvaarden perceel I op den 1sten Mei 1856 en de overige perceelen dadelijk na den Toeslag.

Perceel I te bezien Zaturdag vóór en op den Verkoopdag, des namiddags van 2—4 uur.

*** Ten overstaan van Mr. **C. DE RANITZ**, Notaris te *Groningen*, zullen, op DONDERDAG den 20sten December 1855, des avonds te 7 uur, ten Huize van den Kastelein J. H. EEKHOFF, aan de Groote Markt alhier, publiek worden verkocht:

I. Eene wéldoortimmerde **KOOPMANS BEHUIZING**, get. C 79, met OPEN PLAATS, staande en gelegen in den Achter-den-Muur nabij de St. Jansstraat, in huur bewoond door P. HOFKAMP.

II. Een ruim PAKHUIS met KANTOORTJE en BOVENWONING met VRIJEN OPGANG, get. C 79*a* en 79*b*, staande ten Zuiden het vorige perceel, verhuurd de Bovenwoning aan H. OOSTMEIJER en het Pakhuis aan J. C. GRAMBERG.

III. Eene nette wéldoortimmerde BEHUIZING, get. G 295, met TUIN, BLEEKVELD en BERGPLAATS, staande en gelegen te *Groningen* in de Folkingestraat, Westzijde, in huur bewoond door den Heer C. F. HINTZE.

IV. Eene ruime BEHUIZING, get. Z 40, met STALLING en TUIN, groot 4 R., 30 Ell., staande en gelegen buiten de Heerepoort, in de Aduardersteeg, in huur bewoond door H. BIERLING.

V. Een TUIN, groot 4 R., 50 Ell., gelegen ten Oosten het vorige perceel.

VI. Eene BEHUIZING, get. B 27, met TUIN, groot 1 R., 81 Ell., staande en gelegen te *Haren*, in den Krom-Elleboog, bij de Kerkelaan, in huur bewoond door JAN RENSES.

VII. Ruim 2 B. HOOILAND, gelegen bij de Biks te *Onnen*, Gemeente *Haren*, wandelende met gelijke 2 B. van Mr. J. H. QUINTUS.

Toebehoorende aan de Erven wijlen den Heer K. HOFKAMP.

Om te aanvaarden: de Behuizingen en den Tuin van perceel III op den 1sten Mei, de Tuinen en het Land op den 12den Maart 1856.

Te bezien perc. III op den dag van verkoop van 10—12 en van 2—4 en de overigen des daags vóór en op den dag van verkoop van 2—4 uur.

Mr. C. DE RANITZ, *Notaris*.

*** Ten overstaan van Mr. **W. LAMAN TRIP**, Notaris te *Groningen*, zullen, op DONDERDAG den 10den Januarij 1856, des avonds te 7 uur, ten Huize van de Erven TIDDENS, aan de Vischmarkt alhier, publiek te koop worden aangeboden:

I. Eene neringrijke, ruime **KOOPMANS BEHUIZING**, gem. A, 242, met PAKHUIS en BOVENWONING, staande Oostzijde in de Oude Boteringestraat alhier, op eigen grond, wordende door den Heer H. K. BOSVELD bewoond en gebruikt.

II. Een sedert jaren gevestigd **WIJN- en KOFFIJHUIS**, met annexen TUIN, staande en gelegen Westzijde aan den Straatweg te *Helpman*, door den Kastelein F. GIEZEN in huur bewoond.

III. 1/32 AANDEEL in het BARKSCHIP *PRINS HENDRIK*, groot 207 Lasten, Kapitein H. SMIT.

IV. De EIGENDOM van pl. m. 2 B. 28 R. LAND, gelegen te *Engelbert*, de *DOPAKKER* genoemd, bij J. R. BOUMAN in gebruik, 's jaars op Midw. voor f 15—00.

V. ADIDEM van p. m. 1¼ B. LAND, te *Kroewert*, bij W. D. BUREMA in gebruik, 's jaars op Midw. voor f 9—00.

VI. ADIDEM eener BEHUISDE HEEMSTEDE, te *Farmsum*, bij B. F. KLEMP in gebruik, 's jaars op Midw. voor f 6—00.

Om te aanvaarden: perc. I en II den 1sten Mei 1856 en de overige perceelen dadelijk na den Toeslag.

Te bezien perc. I en II daags bevorens en op den Verkoopdag; perc. I van 10—2 uur, op TOEGANGKAARTJES, ten KANTORE van den Notaris te bekomen, en perc. II van 10—12 en 2—4 uur.

Verkooping van Manufacturen.

MAANDAG den 17den December 1855, des morgens te 10 uur en verv., ten Huize van den Heer A. J. LEVIÉ, in de Oude Ebbingestraat te *Groningen*, vervolg van den **PUBLIEKEN VERKOOP** (wegens vertrek naar elders en finale kwitering van Affaire) van TRICOTS of GEBREIDE GOEDEREN, PARAMATTA, ORLEANS, eene groote partij LAPPEN, klossen GAREN, en hetgeen meer zal worden gepresenteerd.

HEKKEMA & BARLINCKHOFF.

HOUTVERKOOPING.

De Notaris **TADEMA**, te *Oosterwolde*, zal, op ZATURDAG den 15den December 1855, des voormiddags precies te elf uur, in het Logement *de Gouden Klok* te *Oosterwolde*, in het openbaar en op de gebruikelijke wijze verkoopen:

Honderdzesentwintig perceelen **KAPHOUT** en **STAMBOOMEN**, waaronder 230 EIKEN STAMMEN, 6 ESSCHEN, 10 zware DENNEN, 16 POPULIEREN, 8 KLATERJAGERS en eenige IJPEREN; — voorts **EIKEN** en **WEEKHOUT**; alles staande te *Oosterwolde* en omliggende Dorpen en omschreven bij Verkoopboekjes, die ten KANTORE van bovengenoemden Notaris zijn te bekomen.

BELANGRIJKE VERKOOPING.

Dezelfde Notaris zal, mede ten verzoeke van den Heer G. ATTEMA, Notaris te *Oldeberkoop*, na bekomen regterlijke autorisatie, in het openbaar presenteren te verkoopen:

I. Eene uitmuntend vruchtbare en groote **ZATHE** en **LANDEN**, de zoogenoemde ***BOSCHPLAATS***, alleraangenaamst gelegen tusschen *Makkinga*, *Oosterwolde* en *Appelscha*, onder behoor van het Dorp *Langedijke*, thans bij de Weduwe FOLKERT WILTS VAN DER MEULEN in huur; verdeeld in 42 perceelen.

II. Eene dito **ZATHE** en **LANDEN**, op het Zuideinde, onder behoor van *Langedijke*, gelegen, bij den Mede-Eigenaar ALBERT JACOBS DROK in huur, en verdeeld in 32 perceelen; en

III. Twee GRAFSTEDEN op het Kerkhof te *Langedijke*.

Alles op de gebruikelijke tijden in 1856 te aanvaarden.

De Veiling en Beschrijving zal gehouden worden op DINGSDAG den 18den December 1855, des voormiddags te elf uur, in de Herberg van de Weduwe J. M. SCHURER, te *Makkinga*; terwijl de Verkoopboekjes zijn te bekomen bij bovengenoemde Notarissen en de aanwijzing der Perceelen zal kunnen gevraagd worden van de Boschplaats bij ENGBERT KLAZEN RUITER, te *Leegduurswold*, en van de Zathe onder No. 2 bij den Mede-Eigenaar A. J. DROK voornoemd.

*** Mr. **B. HAITZEMA VIËTOR**, Notaris te *Winschoten*, gedenkt, ten verzoeke van den Heer H. VINKE, op MAANDAG den 17den December 1855, des avonds te 5 uur, ten Huize van den Logementhouder J. D. BUURMA, te *Winschoten*, in openlijke veiling te verkoopen:

Eene **BEHUIZING** en SCHUUR, met nog eene daarnevens staande BEHUIZING en aanhoorigen grooten TUIN, waarin vele vruchtdragende BOOMEN, alles staande en gelegen op de zoogenaamde Hoogeklei te *Winschoten*; zulks in verschillende perceelen.

De Verkoopconditiën zullen in tijds ter lezing liggen ten KANTORE van den Notaris

B. HAITZEMA VIËTOR.

Zijnde bij den Eigenaar **UIT DE HAND TE KOOP**: twee **GAREN TWIJNMOLENS.**

*** Mr. **B. HAITZEMA VIËTOR**, Notaris te *Winschoten*, gedenkt, op VRIJDAG den 28sten December 1855, des avonds te 6 uur, ten Huize van den Logementhouder A. J. RUIBING, te *Winschoten*, in openlijke veiling te verkoopen:

I. Eene **BEHUIZING**, waarin drie afzonderlijke WONINGEN met daarbij behoorenden GROND, staande en gelegen in Liefkenshoek te *Winschoten*, in eigendom toebehoorende aan de Erven wijlen de Wed. A. N. BLOKBERGEN; — en

II. Eene **BEHUIZING** en TUIN, staande aan de Olieslagersteeg te *Winschoten*, toebehoorende aan en bewoond wordende door den Kleermaker S. H. MULDER.

De Verkoopconditiën liggen ter lezing ten KANTORE van den Notaris

B. HAITZEMA VIËTOR.

De geannonceerde Verkoop der BEHUIZING en TUIN van HINDRIK SEIJEN en Vrouw zal om redenen **geen voortgang hebben.**

B HAITZEMA VIËTOR, *Notaris.*

*** Mr. **J. D. TRESLING**, Notaris te *Scharmer*, gedenkt, op DINGSDAG den 18den December 1855, des namiddags te drie uur, ten Huize van J. H. REINDERS, Kastelein te *Foxhol*, publiek te veilen en te verkoopen:

I. Eene **BEHUIZING**, met de VASTE BEKLEMMING van derzelver HEEM en TUIN en eenig LAND, te zamen groot 46 Roeden, doende jaarlijks tot vaste huur *f* 3—00, staande en gelegen te *Kropswolde*; toebehoorende aan de Erven van ANJE LAMMERTS JAGER.

II. Eene BEHUIZING, met de VASTE BEKLEMMING van derzelver HEEM, TUIN en eenig LAND, groot 71 R., 60 El., doende jaarlijks tot vaste huur *f* 8—00, staande en gelegen te *Barge*, onder *Kropswolde*; toebehoorende aan de Kinderen van wijlen JAN MARTENS NIEWOLD en Vrouw.

Mr. J. D. TRESLING.

*** Mr. **J. RENGERS HORA SICCAMA**, Notaris te *Groningen*, zal, ten gevolge Regterlijke autorisatie, ten verzoeke der Executeuren en Bewindvoerders in den Boedel van wijlen J. W. MULDER, op WOENSDAG den 19den December 1855, des morgens te 10 uur, ten Huize van den Kastelein N. A. STUUR, te *Martenshoek*, publiek verkoopen:

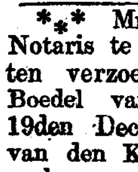

I. Eene neringrijke **BAKKERIJ** en **WINKELHUIS**, met HEEM en TUIN, groot 5 Roeden, 60 Ellen, staande en gelegen te *Martenshoek*, nevens het Verlaat, zuidzijde, kad. sectie A no. 687.

II. Eene BEHUIZING met HEEM en TUIN, groot 3 Roeden, 70 Ellen, naast perc. 1 gelegen, kad. sectie A no. 797 en 798; — en

III. Eene BEHUIZING en TUIN, staande en gelegen te *Garmerwolde*, kad. sectie H no. 350.

Te aanvaarden op den 1sten Mei 1856, terwijl de betaling in één termijn moet plaats hebben op den 1sten Februarij 1856.

Mr. J. RENGERS HORA SICCAMA.

*** Mr. **C. HARTMAN BUSMANN**, Notaris te *Sappemeer*, zal, op WOENSDAG den 19den December 1855, des avonds te 7 uur, ten Huize van Mejufvr. de Wedw. BULSING, in *den Doelen*, aan de Groote Markt te *Groningen*, publiek te koop aanbieden, om op den 1sten Mei 1856 te aanvaarden:

I. Eene aanzienlijke **HEEREN BEHUIZING**, F 307, staande Westzijde in de Heerestraat te *Groningen*, bestaande in eene BENEDENWONING met MARMEREN GANG, 5 BEHANGENE KAMERS, met 2 BEHANGENE ACHTER-BOVENKAMERS, DESSERTKAMERTJE, KEUKEN en MANGELKAMER, voorzien van PUT- en REGENWATER, — en in eene BOVENWONING met VRIJEN OPGANG in den Gang ter zijde, voorzien van 3 groote BEHANGENE KAMERS, 2 KABINETJES en KEUKEN, ruime LINNEN- en TURFZOLDERS; voorts een ruime KELDER onder de Behuizing en een fraaije **TUIN** met VRUCHTDRAGENDE BOOMEN, benevens groot **KOETSHUIS** en **STALLING** achter dezelve, uitkomende in de Pelsterstraat; alles eigen grond. De Benedenwoning in huur bewoond door den Heer VAN HAMEL en de Bovenwoning door den Heer DE ROCHEFORT; — en

II. 3 ZITPLAATSEN in de Martini-kerk, nos. 369, 457 en 657, en eene in der A-kerk, in de 5de Bank ten Westen van den Predikstoel, gem. no. 475.

Perceel I te bezien daags vóór en op den Verkoopdag, telkens des voormiddags van 10 tot des namiddags 1 uur, op BEWIJZEN VAN TOEGANG, te bekomen ten Huize van Verkoop, alwaar de Conditiën van dezen Verkoop in tijds ter lezing zullen liggen.

VERKOOP VAN HET welbezeild Kofschip ZEELUST.

De Notaris **J. A. ZAAL STROBAND**, te *Harlingen*, zal aldaar, op WOENSDAG den 19den December 1855, des namiddags te 3 uur precies *provisioneel*, en des avonds te 7 uur precies *finaal*, bij W. F. SIMMER, in het Koffijhuis *Rusland*, publiek verkoopen:

Het welbezeild **NEDERL. KOFSCHIP** genoemd ***ZEELUST***, gevoerd door Kapitein N. L. VAN DER WAL, lang 22 Ellen, 97 Duimen, wijd 4 Ellen, 67 Duimen, hol 2 Ellen, 19 Duimen, geijkt op 55 Lasten of 104 Tonnen, met geheelen INVENTARIS, zoodanig als het is liggende in de Zuiderhaven te *Harlingen*; alles breeder bij te bekomen Biljetten omschreven en dadelijk na de Toewijzing te aanvaarden.

Nadere informatiën zijn te bekomen bij den Kapitein en genoemden Notaris.

HOUTVERKOOPING.

Op **DONDERDAG den 20sten December 1855**, des morgens te 10 uur (en **niet** op WOENSDAG den 19den December 1855, zoo als vroeger is geannonceerd), gedenkt H. B. HARKEMA, Aannemer ~~te Wanfheinen, te Ber~~ *Heijl*, onder *Roden*, publiek te verkoopen:

300 à 400 zware **EIKEN** en **ESSCHEN BOOMEN**, benevens eene partij **SCHIL-** en **KAPHOUT.**

H. M. JUURSEMA.

*** De Notaris **G. BAKKER**, te *Finsterwold*, zal, ten verzoeke van de Erven BEREND PIETERS ENGELKES en AALTJE SIBOLTS HOVINGA, op VRIJDAG den 21sten December 1855, des avonds te 6 uur, in het GEMEENTEHUIS te *Midwolde*, publiek verkoopen:

I. Eene **BOERENPLAATS**, bestaande in eene BEHUIZING, SCHUUR, BIJSCHUUR en STOOKHUT, met HEEM en TUINEN, bebenevens het REGT DER VASTE, ALTIJDDURENDE BEKLEMMING van de daaronder behoorende LANDERIJEN, te zamen groot 49 Bunders, 83 Roeden, 60 Ellen, staande en gelegen te *Midwolde*, doende op Sint Martini tot vaste huur de som van *f* 540—00, waartegen aan onderscheidene Grondpachten in mindering wordt ontvangen *f* 95—25.

II. Eene HEEREN BEHUIZING en SCHUUR, met daarbij behoorenden TUIN, staande en gelegen te *Midwolde*, groot 14 Roeden, 30 Ellen, doende jaarlijks op Midwinter tot grondpacht *f* 9—00.

De Voorwaarden van Verkoop zullen acht dagen bevorens den Verkoop ter lezing liggen in het GEMEENTEHUIS te *Midwolde*, en ten Kantore van mij Notaris, alwaar informatiën zijn te bekomen.

G. BAKKER, *Notaris.*

*** De Notaris **J. J. DE BLÉCOURT**, te *Wildervank*, zal, ten verzoeke van MARCHIEN ROELFS SAP, Weduwe wijlen HENDRIK EWES DE HAAN, te *Veendam*, krachtens Vonnis der Arrondissements-Regtbank te *Winschoten*, publiek veilen en verkoopen:

I. Eene aanzienlijke **BEHUIZING**, annex eene nieuwe WERKPLAATS, staande en gelegen aan het Beneden-Verlaat te *Veendam*, waarin sedert jaren eene ***MAST-*** en ***BLOKMAKERIJ*** wordt uitgeoefend, en tot uitoefening van andere ***AFFAIRES*** zeer geschikt, met een' wélaangelegden TUIN daarachter, waarin vele VRUCHTBOOMEN; thans bewoond en gebruikt door de Weduwe van HENDRIK EWES DE HAAN, in leven Blokmaker aldaar.

II. Twee Kampen LAND, ter grootte van plus minus 1¼ Bunder, liggende achter genoemde Behuizing.

Deze Verkoop zal gehouden worden op ZATURDAG den 29sten December 1855, ten Huize van den Logementhouder D. E. EVERTS, te *Veendam*, des avonds te zes uur.

DE HOUTVERKOOPING in het *Lieversche Bosch*,

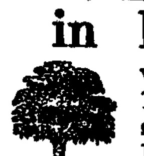

welke was geannonceerd tegen den 19den December 1855, is **uitgesteld**, en zal gehouden worden op **MAANDAG den 14den Januarij 1856.**

H. H. VAN LIER.

UIT DE HAND TE KOOP,

om met den 1sten Mei 1856 te aanvaarden:

Een klein net **BUITENTJE**, zeer geschikt tot ***Zomer-*** en ***Winterverblijf***, met een stukje WEIDELAND, genaamd ***RUSTLUST***, gelegen te *Westerbroek*, Gemeente *Hoogezand*; benevens de **VEENDERIJ** met de daarop staande WONING, mede aldaar gelegen.

Alles te bevragen bij de Bewoonster en Eigenares

G. J. SWARTWOLD.

Te koop:

Eene net betimmerde **HEEREN BEHUIZING** met **TUINTJE**, nabij de Vischmarkt te *Groningen*. Te bevragen bij J. FENSELING.

UIT DE HAND TE KOOP:

Een welbevaren **KOFSCHIP** met KOMPLETEN INVENTARIS, groot ongeveer 50 Lasten, liggende te *Groningen*, in de Zuiderhaven. Te bevragen bij A. VAN AKEN, in de Sint-Jansstraat te *Groningen*.

Den 24 Novemb. l.l. is vermist:

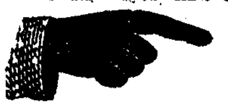

een **PAK**, gemerkt **K 29**, op de Route per **Stoomboot** en **Diligence** van ***Amsterdam*** over ***Harlingen*** naar ***Groningen.*** — Hieromtrent inlichtingen kunnende geven, wordt zulks verzocht aan het BUREAU dezer COURANT.

Bertha Polak,

ten Huize van **B. POLAK**, in de Stoeldraaijerstraat, berigt aan hare geëerde Stad- en Landgenooten, dat zij, na eene afwezigheid van drie jaren, van *Amsterdam* is teruggekeerd, alwaar zij bij het voornaamste MAGAZIJN in MODES is werkzaam geweest; zij rekommandeert zich te dien einde in het **maken van Elegante HOEDEN, MUTSEN** en **KAPSELS** naar den laatsten smaak. Zij acht het overbodig haar werk aan te prijzen, daar de ondervinding zal leeren dat zij zich door net werken en civiele prijzen de gunst van een ieder zal waardig maken. De ondergeteekende rekommandeert zich wijders voortdurend in het **leveren** van **MANTELS** en **STOFFEN** voor het Saizoen.

B. POLAK.

DE KINA-OLIE

van Dr. HARTUNG werkt zeer weldadig op het Haar en is vooral bij Kinderen zeer nuttig, daar zij het buitengewoon digt en fijn als zijde maakt. Aan den Baard geeft zij eene zachte buigzaamheid, terwijl zij zich bijzonder onderscheidt door de eigenschap, de haren een' schoonen glans te geven.

De Kruiden-Pomade

van Dr. HARTUNG versterkt zoo verwonderlijk den Haarwortel, dat zij zelfs de laatste levenskiem weder ontwikkelt en tot *vernieuwden wasdom* brengt.

Zij verhindert het uitvallen, verkleuren en ontijdig *grijs worden*, daar zij aan de opperhuid een nieuw versterkend bestanddeel verschaft en op het krachtigst voedt. Van een doelmatig gebruik dezer **KRUIDEN-POMADE** kan men de beste uitkomst verwachten.

Beide Artikelen kosten 75 Cents in onderstaande Dépôts.

Amsterdam, VERKOOPHUIS; *Assen*, H. P. A. VAN GORCUM; *Delfzijl*, A. W. C. KEIJZER; *Groningen*, C. RIKKERS en M. GAASBEEK; *Hoogezand*, F. M. DIKEMA; *Meppel*, A. JEULEN en Co.; *Pekela*, J. T. FELDBRUGGE; *Stads-Kanaal*, H. KREKEL; *Steenwijk*, K. TIMMERMANS; *Uithuizen*, J. SCHUURMAN NIEVEEN; *Veendam*, S. SAVENIJE; *Winschoten*, G. WASMAN, en in de bekende Dépôts in de andere Steden.

IETS NIEUWS EN GOEDKOOPS!

VAN DRUTEN & BLEEKER, te *Sneek*, verzenden binnen zeer weinige dagen:

PROSPECTUS en AFLEVERING 1—4 van

HET PRAKTISCH VOLKSBOEK.

Museum voor Kunsten en Wetenschappen,

VOORAL IN HARE TOEPASSING OP HET DAGELIJKSCHE LEVEN.

MET HOUTSNEDEN en uit te geven in **NOMMERS** van **16 Kolommen** zeer **compressen Druk**, tegen den **BUITENGEWOON LAGEN** prijs van slechts **10 CENTS** per nommer.

Het doel dezer uitgaaf is, om verschillende onderwerpen uit het gebied van **NATUUR**, **KUNST** en **WETENSCHAP populair**, doch tevens **volledig** te behandelen. Voor eene zeer algemeene verspreiding is de prijs buitengewoon laag gesteld. waarom de Uitgevers het in de attentie van iedereen zeer aanbevelen. H.H. Boekhandelaren, hiervan een buitengewoon getal verlangende, gelieven dit ten spoedigste franko op te geven.

*** Bij **Gebroeders KRAAY**, te *Amsterdam*, ziet het licht: het

HUISHOUDBOEK voor 1856.

Het groote debiet, aan den vorigen jaargang te beurt gevallen, doet de Uitgevers met vertrouwen de aandacht des Publieks op dit nuttige, doelmatig ingerigte Boek vestigen. De **Huismoeder** vindt daarin de gelegenheid om hare **uitgaven dagelijks** te noteren, **wekelijks** en **jaarlijks** te **overzien** en bovendien **aanteekening** te houden van de verschillende **huiselijke wederwaardigheden**, die in den loop van het jaar voorvallen.

In de meeste Boekwinkels vindt men een Exemplaar van dit Boek als model in voorraad, en wie voor den geringen prijs van *f* 1—50 zich een gemakkelijk en doelmatig ingerigt, net bewerkt en sterk ingebonden **Opschrijfboek** voor een geheel jaar wil aanschaffen en zeker zijn het vóór Nieuwjaar te ontvangen, doet wel, het bij tijds aan zijnen Boekverkooper te bestellen.

*** **VRIENDEN VAN REGT**, vijanden van geweldenarij, zielefolteringen en verdrukking, gij moogt niet onkundig blijven met het laatste werk van wijlen den Heer **J. DE VRIES**, geschreven in de gevangenis, waar de zaden voor zijn' vroegtijdigen dood gestrooid zijn.... Een hooger gevoel, eene waarschuwende stem bezielde hem, toen hij dat werk:

DE MARTELAAR,

EEN ROMAN VOOR DEN KONING,

nederschreef.... Vriend en vijand moeten het lezen; den vriend zal de meesterlijke pen een traan ontlokken, de vijand zal met weemoed het lot beklagen, dat zulk een' genialen schrijver, **het slagtoffer der vervolgingszucht van deze dagen**, aan de Vaderlandsche letterkunde ontroofde.

Voorbereid op alle mogelijke onaangenaamheden, ben ik op de gedachte gekomen, eene inteekening op dezen Roman open te stellen; hij zal COMPLEET worden uitgegeven, en wat er ook gebeure, de inteekenaren zullen *bepaald* in het bezit van het Werk komen..... Of ik na de eerste verzending nog aan bestellingen zal kunnen voldoen, is eene vraag, waarvan de beantwoording aan de toekomst is overgelaten.... Ik betwijfel het om verschillende teekenen des tijds, en dit maakt den tegenwoordigen maatregel noodzakelijk......

Het WERK zal allerminst 20 vel bedragen en versierd zijn met een' gelithographiëerden Titel en Vignet.

Aan de Inteekenaars zal het netjes ingenaaid afgeleverd worden, voor den prijs van *f* **2,75**, te betalen bij de ontvangst. De inteekening blijft open tot den 20sten December. Na dien tijd zal het van omstandigheden afhangen, of ik nog Exemplaren *kan* afleveren.... Het is geene gewone inteekening, dit vergete men niet..... Men gelieve daarom ten spoedigste zijne bestellingen te doen aan zijn' gewonen Boekverkooper of anders per post aan den Uitgever

AMSTERDAM, 25 November 1855.

A. H. VAN GORCUM.

Te *Groningen*, bij de Erven C. M. VAN BOLHUIS HOITSEMA.